

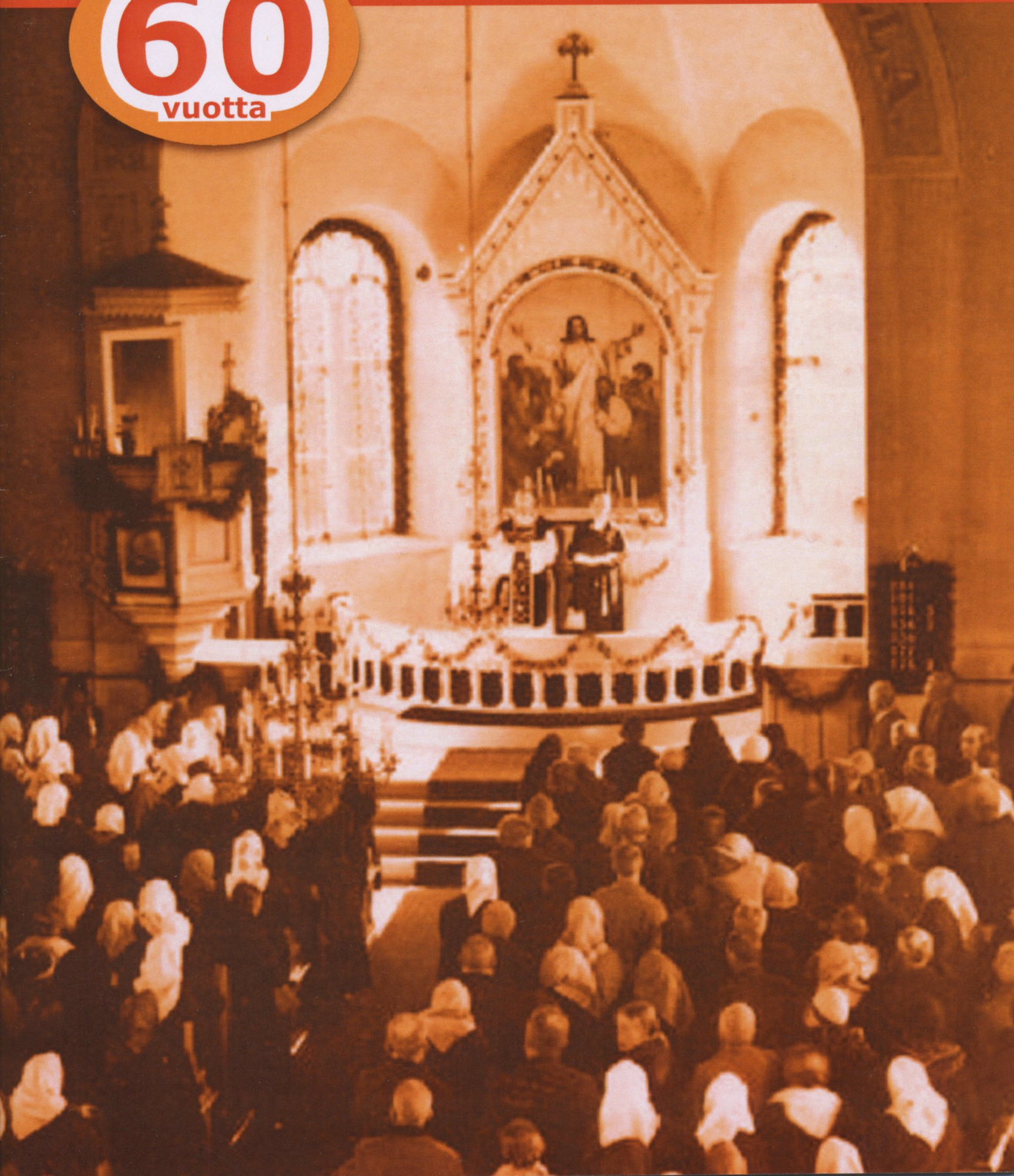
HEINJOKI-SÄÄTIÖ / SAMMATIN KARJALAISET

VUOSI 2008

Heinjokelainen

60
vuotta

Heinjoki-Säätiön 60-vuotisjuhlanumero

Heinjokelainen

Julkaisija:

Heinjoki-Säätiö
www.heinjoki.fi
Sammatin Karjalaiset

Toimittaja:

Marita Uittamo
marita.uittamo@kolumbus.fi

Asiantuntija:

Veikko Kallio

Graafinen suunnittelija:

Johanna Koivula

Heinjokelaisen julkaisemisesta on tukenut AV Media ECT Oy
ISSN numero 1797-7401

Kannen kuva:

Heinjoen kirkon sisäkuva

Painopaikka:

Karkkilan Painopalvelu Oy

Levikki 300 kpl

TÄSSÄ NUMEROSSA

TERVEHDYKSIÄ

<i>Valtioneuvos Riitta Uosukainen</i>	4
<i>Komentaja Veijo Auvinen</i>	5
<i>Kirkkoherra Jaakko Saari</i>	6

ONNITTELUJA

7

SÄÄTIÖN TAIVAL

<i>Lauri Kykkänen, Heinjoki-Säätiön 60-vuotishistoriikki</i>	8
--	---

HEINJOEN ELÄMÄÄ

<i>Marja Paakki, Heinjoen kolmas kirkko</i>	16
<i>Heikki Nikkonen, Muuntaja – lapsen silmin nähtyä elämää Heinjoen kirkolla ennen sotia</i>	20
<i>Marita Uittamo, Heinjoen kylälukuset</i>	24

HEINJOKELAISEN JUURET

<i>Marita Uittamo, Mestarikyntäjä Matti</i>	30
<i>Marita Uittamo, Taiteileva opettaja Marja</i>	32
<i>Merja Vanhanen, Merjan karjalainen perintö</i>	33
<i>Juha Hanninen, Isoisoisäni Antti Hanninen</i>	36

HEINJOKI MUISTOISSANI

<i>Heikki Nikkonen, Toivioretkel Kaltaal</i>	40
--	----

ILMOITUKSIA

46

TAPAHTUMIA

47

TERVEHDYKSIÄ

Sammatissa tavataan

Riitta Uosukainen, valtioneuvos

Kirjoitan tervehdykseni kevään korvalla. Tarkistan Otavan Isosta Tietosanakirjasta, mitä se tietää ja tiedottaa Heinjoesta, jonka pitäjäjuhlana olen menossa puhumaan 6. heinäkuuta.

"Heinjoki, ven. Zitkovo, kunta Neuvostoliitolle luovutetulla alueella Karjalan kannaksella Viipurista itään ja asema Viipurin - Valkjärven rataosalla." (E. Lappalainen - K. Kyyrö, Kertomuksia ja kuvia H:n pitäjästä (1955); Ester Kähönen, Vanha Äyräpää I (1959)."

Entäpä Otavan Suuri Ensyklopedia?

"Heinjoki, aik. Suomelle kuulunut kunta ent. Viipurin läänissä."

Ensimmäinen teos on 1960-luvulta, jälkimmäinen 1980-luvulta. Niukat ovat tiedot. Entäpä internet? Jopa löytyy tietoa. 13 osumaa kotimaasta ja kahdeksan linkkiä lähikäsitteisiin. Etusivu, historia, nykypäivä, tuotteet, hallinto, tapahtumat ja linkit avautuvat Heinjoki-säätiön vaakunan sivulta. Sekin selviää, että Zitkovo on Ristseppälä.

Niinpä tuleva puhuja on pääsemässä seikkailuun, joka pohjaa tosiasioihin ja Heinjoen perinnettä monipuolisesti selvittävän heinjokelaisten ryhmän työhön.

Karjalan kansa on Suomen heimoista kovimmin koeteltu mutta myös kirkastettu. Karjalaiset ovat moneen osaan jakautuneet olosuhteiden raskaasti pakottamina historian mittaan. Raja on railona auennut hyvinkin kivuliaasti. Minulla on itsestään selvä karjalainen identiteetti; rajantakainen syntymäpaikkani Jääsken Enso, nykyinen Svetogorsk, kohottaa savupiiput yhä taivaita kohti niin, että näen ne ikkunastani Imatran Rautiosta. Välissä on raja, maailmojen raja. Muurissa on vartioituja aukkoja, ja hyvä niin.

On tietysti eri asia kokea karjalaisuus Karjalassa, Etelä-Karjalassa, kanta-alueella, kuin jos on joutunut kulkeille kauemmas Suomeen tai muuhun Eurooppaan. Karjalaisuuden puolesta on ilo tehdä työtä. Jaan Eeva Kilven ajatukset (vuoden 1982) karjalaisuudesta.

"Karjalaisuus nivoutuu ja kietoutuu ihan kaikkeen, mitä mie teen. Se on kielessä, kielikuivissani, lauserymissani, koko kokemustavassani. Mie oon hiljalleen tullut siitä tietoiseksi. Karjalaiseen mentaliteettiin kuuluvat peruspiirteet ovat kirjoittamisessani aina mukana. Lisäksi evakkous, siirtolaisuus ja sen koko merkitys."

Olin vain kaksivuotias evakkoon lähtiessäni, mutta myös omat tekemiseni ja tekemättä jättämiseni sävyttyvät Eeva Kilven kuvaamalla tavalla. Tältä pohjalta valmistelen myös Heinjoki-juhlaa. Enkä unohda iloa. "Iloset ellää pittää vaik päivää vähemmä."

Kohti hallittujen muutosten tulevaisuutta

Komentaja Veijo Auvinen

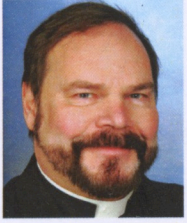
Olen saanut vuoden 2008 alusta vastuun Uudenmaan Aluetoimistosta, jonka alueeseen kuuluu 13 kuntaa läntiseltä Uudeltamaalta. Toimistomme sijaitsee Tammisaarella, luonnonkauniissa Dragsvikin varuskunnassa. Vuodenvaihe oli puolustusvoimille perusteellisen organisaatiomuutoksen vaikutuksesta todellinen haaste ja voimannostus. Keskeisimmät muutoksen osat olivat maavoimien perustaminen uutena puolustushaaranä, maamme jako neljään operatiiviseen sotilaslääniniin ja 19 uuden aluetoimiston avaaminen asevelvollisuusasioista vastaaviksi aluehallintoviranomaisiksi. Yhtenä monista muutoksen toteuttajista voin ylpeänä todeta, että olemme päässeet hyvin liikkeelle uudessa organisaatiossa ja samalla todeta, että työtä riittää vielä koko tulevalle vuodelle kaikkien yksityiskohtien kytkeämisessä oikeaan ja tehokkaaseen asentoon.

Muutos on aina osa hallittua ja arvioitua tulevaisuutta. Kun se tapahtuu vapaaehtoisesti ja omia tarpeita vastaavin tavoittein, on muutos tervetullutta. Toisin olivat asiat talvi- ja jatkosodan yhteydessä. Ihmisten oli lähdettävä omilta rakkailta asuinalueiltaan turvallisuutensa nimissä ja vaihtoehtoja ei ollut olemassa. Liian moni joutui kokemaan luopumisen tuskan, useat jopa kahteen kertaan. Koko rakas Suomemme eli keskellä suurta myllerrystä, jota kukaan ei varmasti ollut suunnitellut tai toivonut maamme tulevaisuudeksi. Kaiken tuskan keskeltä nousi kuitenkin tärkeä tekijä, kansallinen yhdentyminen ulkoisen uhkan pakottamana. Kansamme ei ollut valmis antamaan periksi, koska tämä ei ollut meidän valitsemamme ja haluamamme vaihtoehto.

Tässä ja nyt, turvattu tulevaisuus tavoitteenamme, meidän on tunnettava historiamme ja siihen vaikuttaneet useat eri tekijät. Meidän on ymmärrettävä luopumisen ja menettämisen tuska, voidaksemme itse hallitusti rakentaa tulevaa. Tänä kauniina Suomen kesänä on aika muistella niitä, jotka antoivat kaikkensa, turvatakseen meille itsenäisten valintojen tulevaisuuden. Vastuu valinnoista on nyt meillä. Kunnioittaaksemme niitä, jotka ovat tehtävänsä täyttäneet sekä turvataksemme myös tulevien sukupolvien elinolot, velvollisuutemme on käyttää mahdollisuutemme kansalaistemme parhaaksi. Valmius yhteistyöhön ja -vastuuseen sekä rakentavaan keskusteluun ja hallittuihin muutoksiin ovat avaimia myönteiseen tulevaisuuteen.

Nauttikaamme yhdessä kauniista Suomen kesästä!

Rakkaat heinjokelaiset

Jaakko Saari, Sammatin kirkkoherra

Tervetuloa Sammattiin, Elias Lönnrotin pitäjään kirkastussunnuntaina 6.7.2008.

Mikäli oikein muistan, tapasimme viimeksi täällä vuonna 1999. Nyt yhdeksän vuotta myöhemmin tulee mieleeni Heinjoen viimeisen kirkkoherran Kustaa Palovaaran sanat seurakunnan päätöstilaisuudessa:

*”Seurakuntamme jäsenet ovat suuren Puutarhurin silmissä olleet kyllin arvokkaita siirrettäväksi hengenviljelyksen vanhemmille rintamille. Vain jaloja taimia kannattaa hoitaa ja kouluttaa...
Voimme pitää varmana, että juuri pelastuksemme takia on kaiken pitänyt näin tapahtua.”*

Nyt te heinjokelaiset ette ole enää ole vain koulittuja taimia, vaan jo elämäntyönne tehneinä tuuheita lähes pilviin asti ulottuvina jaloina pihakuusina. Nekin jotka syntyivät vuonna 1944, ovat siirtyneet vuosi sitten eläkkeelle.

Kuinka usein onkaan mielessänne ollut:

*Heinjoki taaskin muistoissa kutsua kuulen. Ennätän äärelle ristien sankarisaaton.
Poikani, veljeni, siskoni, sulhoni luulen kulkevan joukossa kumpujen taaton.
Kaikilla kädessä seppel merkkinä voiton. Auringon säde autuaan aamun koiton.”*

Runoilija Juho Kurki viittaa siihen voitonseppeleeseen, jonka Kristus on varannut omille lapsilleen.

Siis vielä kerran tervetuloa Sammattiin, toivottavasti hyvä Jumala antaa meille riittävää kuntoa ja suotuisan sään.

ONNITTELUJA

Onnittelemme 60-vuotiasta Heinjoki-Säätiötä lahjoituksella, jolla tuemme Heinjoki-juhlien järjestämistä Sammatissa 6.7.2008

AV Media Ect Oy

Isännöitsijätoimisto Hanninen Ay

Matti Rautiainen

Nummi-Pusulan kunta

Sammatin kunta

Sammatin seurakunta

Ylläsjärven Tunturihotelli

Heinjoki-Säätiön 60-vuotishistoriikki

Lauri Kykkänen

Heinjoki-säätiö 1948–2008

Välirauha syksyllä 1944 solmittiin raskain ehdoin. Uusi valtakunnan raja tuli kulkemaan samassa kohdin kuin se oli ollut Moskovan rauhassa 1940. Karjalan kannas, ja meille tietysti läheisin, Heinjoki oli menetetty. Käyty sota ei kuitenkaan ollut turha, sillä arvokkain, Suomen itsenäisyys oli säilynyt.

Jo välirauhansopimuksessa oli käynyt selväksi, ettei karjalaisilla ollut paluuta kotiseudulleen. Uudet sijoituskunnat siirtoväelle oli määrätty ja asutustoiminta maanhankintalain nojalla alkanut. Heinjokelaisten pääsijoituskunniksi tulivat Karjalohja, Karkkila, Nummi, Pusula, Pyhäjärvi U.I, Sammatti ja Vihti. Pääsijoituskuntina pidettiin kuntia, joista luovutetun alueen kuntien asukkaille tarjottiin ja annettiin vahvistetun lain nojalla uudet maatilat, asutustilat ja tontit. Kaikki heinjokelaiset eivät asettuneet näihin pääsijoituskuntiin, sillä monelle asuinpaikka määräytyi uuden työpaikan mukaan. Monet maanviljelijät hankkivat tilansa muualta Suomesta vapaaehtoisin kaupun.

Säätiön perustaminen

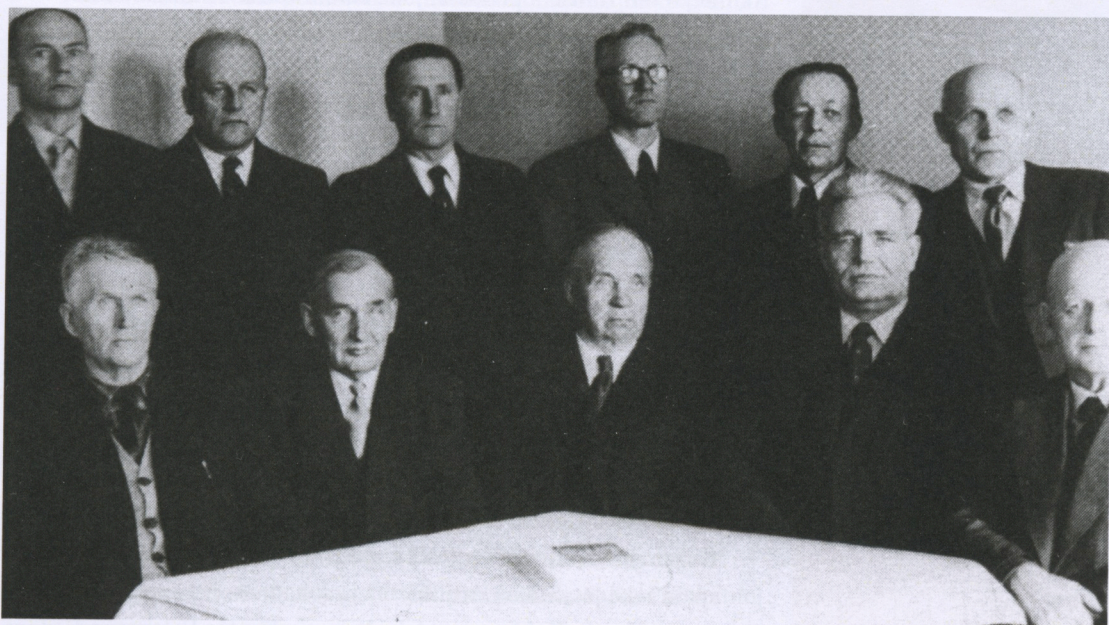
Heinjoki-Säätiö perustettiin 24. huhtikuuta 1948. Säätiön säädekirja, jonka allekirjoittivat Johannes Jaarinen, Kaarlo Kykkänen, Vilho Laitinen, Evert Lappalainen, Aleks Leino ja Kustaa Palovaara, määritteli säätiön toimintaperiaatteena olevan karjalaisten, ensisijaisesti heinjokelaisten taloudellisen ja henkisen toiminnan tukeminen ja kehittäminen. Oikeusministeriö ei aluksi voinut juridisista syistä hyväksyä nimeksi Heinjoki-Säätiötä, ja nimenä oli ensin Heinä-Säätiö. Oikeusministeri vahvisti Heinjoki-Säätiön nimen vasta vuonna 1959.

Säätiön ensimmäiseen hallintoneuvostoon valittiin Matti

Hätönen, Vilho Hätönen, Johannes Jaarinen, Viktor Kunnamo, Kaarlo Kykkänen, Vilho Laitinen, Evert Lappalainen, Aleks Leino, Kustaa Palovaara, Toivo Parikka, Matti Romu ja Vilho Sintonen. Hallintoneuvoksen puheenjohtajaksi valittiin Johannes Jaarinen ja asiamieheksi ekonomi Evert Lappalainen. Lappalainen oli vuosikymmenet toiminut Heinjoen kunnan kirjuriina ja tunti perusteellisesti entisen kunnan asiat ja asukkaat. Hallituksen puheenjohtajaksi valittiin maanviljelijä, myöhemmin kunnallisneuvos Vilho Laitinen

Hallituksen muina jäsenenä toimivat kirkkoherra Kustaa Palovaara, maanviljelijä Kaarlo Kykkänen, maanviljelijä Viktor Kunnamo ja ekonomi Evert Lappalainen.

Ensimmäiset Heinjoki-juhlat pidettiin Vihdissä 31. heinäkuuta 1949. Juhla järjestetään perinteisesti ns. kirkastussunnuntaina, joka kirkollisesti on Pyhän Kolminaisuuden jälkeinen 7. sunnuntai. Päivä oli Heinjoella ns. kihupyhä, joka ei kuitenkaan ollut kirkollinen juhlapäivä. Kihupyhänä kokoonnuttiin kutsumatta kirkonmälle ”kihuamaan”.

Ensimmäiseen juhlatoimikuntaan kuuluivat Tilda ja Kustaa Palovaara, Sirkka ja Vilho Laitinen, Ester ja Evert Lappalainen, Maija ja Kaarlo Kykkänen, Hugo Kykkänen, Uuno Laitinen, Kaiho Hyytiäinen, Toivo Parikka ja Tyyne Nio. Myöhemmin näiden pitäjäjuhlien järjestäminen siirtyi paikallisille karjalaisseuroille.

*Heinjoki-Säätiön
ensimmäinen hallintoneuvosto.
Seisomassa vas.:
V. Sintonen, V. Laitinen,
V. Kunnamo, K. Kykkänen,
T. Parikka ja E. Lappalainen.
Istumassa vas.:
A. Leino, V. Hätönen,
J. Jaarinen ja K. Palovaara.*

*Kuva Heinjoki-Säätiön
julkaisemasta kirjasta
Muistojen Heinjoki, s. 183.*

Kunnan ja seurakunnan lopetus

Heinjoki-Säätiö osallistui Heinjoen kunnan ja Heinjoen seurakunnan lopettamiseen. Laki luovutetun alueen kuntien lakkauttamisesta annettiin 1948. Säätiön hallituksen 1.3.1949 pidetyn kokouksen pöytäkirjasta ilmenee, että sisäasiainministeriö oli kirjeellään 10.12.1948 ilmoittanut valtioneuvoston suostuneen kunnan hoitokunnan esitykseen luovuttaa kaikki Heinjoen kunnan lahjoitus- ja omat varat rahastoista sekä muut hoitokunnan hallinnassa olevat varat, yhteensä 163.144 silloista markkaa, Heinä-Säätiölle. Ainoastaan asutuskassan voittovarat noin 69.000 markkaa oli määrä jäädä valtiolle.

Seurakunnan lopettamisjuhla pidettiin 27. joulukuuta 1949 Kanneljärven Kansanopistossa, joka silloin toimi Vihdissä. Juhla pidettiin vain muutamaa päivää ennen virallista lopettamista, sillä annetun lain mukaan kaikki luovutetun alueen seurakunnat lakkasivat olemasta vuoden 1949 lopussa.

Kirjoja ja filmejä

Säätiön on säilyttänyt heinjokelaista kulttuuriperintöä julkaisemalla useita teoksia. *Heinjoki*-kirja kertoo sanoin ja kuvin niin kotipitäjän elämästä, kunnan ja seurakunnan toiminnasta kuin kulttuurisaavutuksista. Muistelmannomaisesta teoksesta on vuosien mittaan tulleet heinjokelaisten klassikko, vankka historiateos – niin perusteellisesti se on toimitettu.

Kirjan julkaisutoimikuntaan kuuluivat Vilho Laitinen puheenjohtajana sekä jäseninä Matti Hätönen, Johannes Jaarinen, Viktor Kunnamo, Kaarlo Kykkänen, Aleks Leino ja Kustaa Palovaara. Käytännön toimitustyöstä vastasi asiantuntevasti Evert Lappalainen.

Säätiö on tukenut myös muita kotiseudusta kertovia kirjoja kuten Viljo Toivosen ja Viljo Karvasen toimittamaa *Kopralla*-kirjaa, Veijo Taposen toimittamaa *Kääntymä*-kirjaa ja vuonna 1984 ilmestynyttä kuvateosta *Muistojen Heinjoki*. Ilmestyneitä kyläkirjoja ovat Kirkonkylän kyläkirja (1999) ja Ristseppälä-Rättölän kyläkirja (2001).

Toimittaja Jarmo Hyytiäinen kuvasi ja toimitti vuonna 1991 videon nimeltään *Heinjoki kutsuu*, joka esitettiin aikanaan Yleisradion ohjelmistossakin. Hyytiäisen video ja dvd *Ikävä kotikiven luo* julkistettiin 2004.

Yhteistä muistia

Lassi Jaarisen suunnittelema Heinjoki-viiri tuli käyttöön 1969. Se sai välittömästi hyvän vastaanoton. Karjalatalolla pidetyssä Heinjoen kunnan esittelyssä 5.10.2007 virisi keskustelu – jälleen kerran – Heinjoen vaakunasta. Säätiö päätti ryhtyä viemään hanketta eteenpäin Suomen Heraldinen Seura hyväksyi 23.7.2007 Marja Paakin suunnitteleman vaakunan.

Heinjoki-Säätiön pitkäaikaisimpia hankkeita oli entisen Heinjoen kartan julkaiseminen. Vuonna 1970 alulle pantu hanke toteutui vasta 1980-luvun alkupuolella, kun filosofian maisteri Juhani Hyytiäinen sai paljon työtä vaatineen karttaprojektinsa valmiiksi.

Vuoden 1989 aikana perustettiin museotoimikunta, jonka työn tuloksena avattiin 1992 Vihdin Museon yhteyteen pysyvä näyttely ”Evakkotaival Heinjoelta Vihtiin”. Näyttely on kattava esittely Heinjoen menneisyyteen ja evakkomatkaan Karjalasta länteen.

*Lassi Jaarisen suunnittelema
Heinjoen kirkon muistomerkki
paljastettiin 18.6.1994.
Kuva: Marja Paakki.*

Kotiseutumatkat

Ensimmäinen ”luvallinen” kotiseutumatka Heinjoelle toteutui toukokuun lopulla 1989. Pellervo Hyytiäinen johti useita vuosia säätiön järjestämiä matkoja, myöhemmin myös Saara Parikka. Nytemmin ovat säätiön järjestämät matkat loppuneet.

Vuoden 1994 Heinjoki-juhla pidettiin Heinjoella kirkon muistomerkkin paljastuksen yhteydessä. Juhlapäiväksi saatiin sovittua 18. kesäkuuta, jolloin tuli kuluneeksi tasan viisikymmentä vuotta Heinjoen lopullisesta evakuoinnista. Juhlasta ja muistokiven sekä sankarivainajien muistolaatan paljastustilaisuudesta muodostui näyttävä ja muistorikas tilaisuus. Säätiön hallituksen puheenjohtaja Pellervo Hyytiäinen piti avauspuheen ja professori Seppo Pulli piti juhlapuheen sekä muistomerkkien paljastuspuheen. Juhlajumalanpalvelus päätti tilaisuuden, jossa saarnasi Karkkilan seurakunnan kirkkoherra, lääninrovasti Lauri Kantola. Juhlaan osallistui yli 600 henkilöä.

Elokuun 1995 matkalla allekirjoitettiin sopimus siviilihautausmaiden hoidosta ja julistamisesta suojelukohteiksi. Säätiö ryhtyi välittömästi toimenpiteisiin Heinjoen ns. uuden hautausmaan saattamiseksi puistomaiseen kuntoon, lisäksi keväällä 2006 kunnostettiin talkoilla Heinjoen entistä kirkon hautausmaata ja Mikonmäen hautausmaata.

Säätiö ryhtyi ripeästi toimiin muistomerkkin hankkimiseksi hautausmaalle. Muistokivi valittiin pahoin tuhoutuneen hautausmaan

*Lassi Jaarisen suunnittelema sankarivainajien muistomerkki paljastettiin 18.6.1994.
Kuva: Marja Paakki.*

kiviaidan kivistä Lassi Jaarisen suunnittelema muistomerkki muistolaattoineen paljastettiin juhlallisoin menoin 26.5.1996. Paljastuspuheen piti Paavali Palovaara.

Heinjoen Linnalammilla käytiin vuoden 1996 aikana Museo-
viraston tutkijan Pirjo Uion opastuksella tutkimassa siellä mahdollisesti muinoin sijainneen linnan tai linnoituksen raunioita. Filosofian tohtori Hannu Takala teki väitöskirjaansa varten kaivauksia Heinjoen alueella kesällä 2001. Säätiö avusti häntä taloudellisesti.

Vuoden 1998 keväällä valmistui ja paikalleen sijoitettiin sankarivainajien muistokivi. Muistokiveen asennetussa metallilaatassa on teksti: "Tällä paikalla lepää 40 heinjokelaista sankarivainajaa, jotka kaatuivat sodissa 1939–1940 ja 1941–1944". Muistomerkin paljastustilaisuus järjestettiin 13.5.1999. Paljastuspuheen piti kirkkoherra Juhani Korte ja muisteloitaan paikalla kertoi kornettina ennen sotia Heinjoen suojeluskuntapiirin päällikönä toiminut, sittemmin eversti-luutnantti Martti Noponen.

Säätiöllä on vuodesta 2005 ollut oma toimisto ja arkisto Karkkilassa, jonne on tallennettu entisen Heinjoen kunnan arkisto. Yhteyshenkilöt arkiston käytöstä ovat Marja Peltonen ja Martti Pynninen.

Säätiön talous

Säätiön talous on hyvin vakaalla pohjalla. Säätiö myi vuonna 1989 Karkkilan kaupungille vuonna 1973 ostamansa noin 11 hehtaarin suuruisen metsätilan. Tilasta saatu kauppahinta vahvisti ratkai-

sevalla tavalla säätiön mahdollisuuksia toteuttaa toimintaansa. Säätiön hallituksen puheenjohtajille ja pitkäaikaisille asiamiehille voidaan osoittaa suurin kiitos säätiön talouden vahvistumisesta ja säilymisestä vakaana.

Säätiö sai vuonna 2004 Aune Maria Iivosen testamenttina merkittävän rahalahjoituksen. Säätiön taseen loppusumma oli vuoden 2007 lopussa 414.000 euroa. Säätiön omaisuus muodostuu pääosin asunto-osakkeista ja pankkitalletuksista. Heinjoki-Säätiö onkin yksi varakkaimmista luovutetun alueen kuntasäätiöistä.

Heinjoki tänään

Tämän päivän Heinjoki on yhtä surullinen näky kuin kaikki muutkin pitäjät ja kaupungit Karjalan kannaksella. Heinjoki kuuluu Venäjän tasavallan 10. hallintokuntaan, Gontsharovoon, jossa on kaikkiaan 18 kylää ja 9 100 asukasta. Entisen Heinjoen kylistä entisen asutusta on Kurvilassa, Koprlassa ja Ristseppälässä, jossa on kerrostaloasutustakin.

SÄÄTIÖN HALLINTO 2008

Hallitus

Martti Pynninen	puheenjohtaja	Karkkila
Kauko Kuparinen	varapuheenjohtaja	Nummi-Pusula
Juha Hanninen	jäsen	Sammatti
Veli Hyytiäinen	jäsen	Vihti
Eija Kovasin	jäsen	Karkkila

Hallintoneuvosto

Lauri Kykkänen	puheenjohtaja	Espoo
Marja Paakki	varapuheenjohtaja	Helsinki
Jarmo Hyytiäinen	jäsen	Karjalohja
Kajja Kaisalo	jäsen	Helsinki
Seppo Karvonen	jäsen	Kirkkonummi
Jari Kääriäinen	jäsen	Karkkila
Lauri Lemmetti	jäsen	Vihti
Varpu-Leena Malmgren	jäsen	Vihti
Veikko Partanen	jäsen	Nummi-Pusula
Aarno Pynninen	jäsen	Nummi-Pusula

Sinikka Sillanpää	jäsen	Vihti
Erkki Taponen	jäsen	Nummi-Pusula

**Heinjoki-Säätiön hallintoneuvostoon ja
hallitukseen 1948–2008 kuuluneet jäsenet**

Marja-Leena Aaltonen	Karjalohja
Kalle Hanninen	Sammatti
Osmo Hillebrandt	Karjalohja
Anna-Liisa Hyytiäinen	Nummi
Ines Hyytiäinen	Nummi
Juhani Hyytiäinen	Helsinki
Leo Hyytiäinen	Nummi
Pellervo Hyytiäinen	Karkkila
Sivi Hyytiäinen	Vihti
Matti Hätönen	Vihti
Vilho Hätönen	Nurmijärvi
Viljo Illi	Pusula
Johannes Jaarinen	Tarvasjoki
Lassi Jaarinen	Vihti
Väinö Kostiainen	Karkkila
Viktor Kunnamo	Nummi
Väinö Kuparinen	Pusula
Kaarlo Kykkänen	Vihti
Sirpa Lainio	Karjalohja
Armas Laitinen	Vihti
Vilho Laitinen	Vihti
Sirkka Laitinen	Vihti
Evert Lappalainen	Vihti
Leino Aleks	Karkkila
Arvi Noro	Vihti
Kustaa Palovaara	Halikko
Saara Parikka	Helsinki
Toivo Parikka	Karkkila
Matti Romu	Marttila
Pertti Sarvi	Nummi-Pusula
Tauno Sintonen	Karjalohja
Vilho Sintonen	Karjalohja
Tapio Sorvari	Lohja
Pauli Torkkell	Vihti
Hannu Tyysteri	Pusula

Heinjoki-Säätien puheenjohtajat ja asiamiehet

Hallintoneuvosto

Johannes Jaarinen	1948-1963
Pellervo Hyytiäinen	1964-1968
Vilho Sintonen	1969-1976
Väinö Kostiainen	1977-1999
Lauri Kykkänen	2000-

Hallitus

Vilho Laitinen	1948-1968
Pellervo Hyytiäinen	1969-1989
Juhani Hyytiäinen	1990-1996
Arvi Noro	1997-1999
Martti Pynninen	2000-

Asiamiehet

Evert Lappalainen	1948-1963
Lassi Jaarinen	1964-1975 ja 1981-1982
Erkki Rahkonen	1976-1978
Arvi Noro	1979-1980
Eija Kovasin	1983-2006
Marja Peltonen	2007-

Heinjoen kirkon arkkitehti
Jac. Ahrenberg 1847–1914

Heinjoen kolmas kirkko

Marja Paakki

Kirkkosaarella sijainnut Heinjoen ensimmäinen kirkko oli syrjäisessä paikassa asutukseen nähden. Toinen kirkko rakennettiin jyrkeistä hirsistä mutta nyt lähemmäksi asutusta. Kappeliseurakunnan silloinen kirkkoherra Karl Adolf Streng ajoi voimakkaasti uuden, kolmannen kirkon rakentamista ja samalla hän halusi erottaa Heinjoen itsenäiseksi seurakunnaksi emäpitäjästä, Muolaasta. Toisen kirkon hirret huutokaupattiin Muolaan Hotakkaan.

Jac. Ahrenberg, kolmannen kirkon arkkitehti

Kirkkoherra Streng sai tehokkaalla toiminnallaan viipurilaisen Jac. (Johan Jakob) Ahrenbergin (1847–1914) Heinjoen kolmannen kirkon arkkitehdiksi. Ahrenbergin koti oli suomenruotsalainen. Hän oli opiskellut Tukholman Kuninkaallisessa vapaiden taiteiden akatemiassa ja osasi ruotsin ja suomen lisäksi ranskaa, saksaa ja venäjää. Ulkomaanmatkat Ranskaan, Italiaan, Kreikkaan, Afrikkaan ja Vähään-Aasiaan kertoivat Ahrenbergin kansainvälisyydestä jopa siinä määrin, että hän sai osakseen kielteistä arvostelua.

Suomalaisuus ja isänmaallisuus merkitsivät Ahrenbergille hyvin paljon. Hän ihanoi Runebergiä ja Topeliusta. Ahrenberg ei ollut ainoastaan arkkitehti vaan hän oli myös kirjailija, lehtimies, pakinoitsija, taidemaalari ja kriitikko. Hän toimi Viipurin lääninarkkitehtina, Rakennushallituksen yliarkkitehtina ja opetti Teknillisessä korkeakoulussa.

Esimerkkejä Ahrenbergin suunnittelemissa rakennuksista: Langinkosken keisarillinen kalastusmaja (1889), Lappeenrannan rakuunarykmentin kasarmialue (1889–1893, yhdessä Sebastian Gripenbergin kanssa), Suomalainen reaalilyseo Tampereella (1890), Hangon kirkko (1892), Käkisalmen ortodoksinen Kaikkien pyhien kirkko (1894), Kajaanin kirkko (1896), Kristiinankaupungin uusi kirkko (1897), Vaasan Suomalainen lyseo (1898), Haminan reserviupseerikoulu (1898), Oulun tyttölyseo, nykyinen Myllytullin

koulu (1901), Heinolan seminaari (1901, yhdessä S. Gripenbergin kanssa), Postitoimisto, nykyinen Rahamuseo Helsingissä (1903), nykyisen pääministerin virka-asunnon Kesärannan muutostyöt ja sisustus (1904), Kajaanin seminaarirakennukset (1905), Helsingin normaalilyseo (1905), Helsingin synagoga (1906), nykyisen presidentinlinnan valtiosali ja pyöreä sali (1907) ja Sortavalan tyttökoulu (1911).

Ahrenberg suunnitteli kotikaupunkiinsa Viipuriin useita merkittäviä rakennuksia: Eugène Wolffin palatsi (1885), Maaherran asuintalo (1891), Suomalainen klassillinen lyseo (1891), Lääninhallitus (1895), Toinen suomalainen tyttökoulu (1896), Suomalainen tyttökoulu (1906) ja Viipurin postitalo (1914). Kirkkoherra Streng ja silloiset Heinjoen päättäjät olivat saaneet maineikkaan monitaituriarkkitehdin kirkkonsa suunnittelijaksi.

Uuden kirkon alkuvaiheet

Kolmannen kirkon sijainti oli lähellä toisen kirkon paikkaa kauniilla kumpareella Vuoksen lahden kupeessa. Peruskivi muurattiin vuonna 1878 ja samalla muurattiin peltilaatikko, jonne oli pantu sisälle Uusi Testamentti, hopea- ja vaskirahoja sekä kertomus seurakunnan aikaisemmasta toiminnasta. Kirkon tiilien savi otettiin Litjan lammesta, joka oli lähellä kirkon tulevaa paikkaa. Tiilet poltettiin lammen rannan läheisyydessä.

Vidolfä Ahrenberg, Jac Ahrenbergin puoliso, jäljensi alttaritaulun C. Blochin alkuperäisestä maalauksesta ”Kristus kutsuu luokseen työtätekeviä ja raskautettuja”. Maalaus valmistui hyvissä ajoin keväällä 1881. Vanhemmat heinjokelaiset ovat usein maininneet, että kuoriosan holvikaareissa sinisellä pohjalla kultaisin kirjaimin luki: TÄÄLLÄ MEIDÄN ON HYWÄ OLLA. Nämä sanat merkitsivät seurakuntalaisille paljon. Vuonna 1931 vietettiin juhlavasti kirkon 50-vuotispäiviä. Silloin otettiin myös ensimmäistä kertaa käyttöön sähköurut.

*Viipurin Postitalo valmistui samana vuonna (1914) kuin Jac. Ahrenberg kuoli.
Kuva: Marja Paakki.*

*Suomalainen tyttökoulu valmistui vuonna 1906.
Kuva: Marja Paakki.*

Heinoen kirkon juhla jumalanpalvelus vuonna 1931, jolloin kirkko täytti 50 vuotta. Sähköurut otettiin silloin käyttöön ensimmäistä kertaa.

Kirkon kivijalkaa näkyvissä vuonna 1996. Taaempänä on Lassi Jaarisen suunnittelema kirkon muistomerkki. Kuva: Marja Paakki.

Kirkon kohtalo talvi- ja jatkosodassa

Talvisodassa kirkon ristit vaurioituivat. Kellot, urut, kolme katto-ruunua, penkit ja alttaripöytä kaiteineen oli viety pois. Kirkkoa oli käytetty viljavarastona ja viimeiseksi hevostallina. Suomalaiset räjäyttivät jatkosodan perääntymisvaiheessa sotataktisista syistä kirkon tornin. Tekniikan tohtori Osmo Kettunen mainitsi kesällä 2007 kirjeessään Heinjoki-Säätiölle, että hänen enonsa, pioneerialikersantti Tapio Salmela Simosta, on kirkon räjäyttäjää. Tapio Salmela kertoo tapahtuneesta näin:

Peräännymme kannaksella ja minä olin ryhmäni (alikersantti, pioneeriryhmä) kyseisen kirkon (Heinjoen kirkko) kohdalla. Olimme perääntyviä viimeisiä joukkoja. Komentajamajuri vei minut kirkon torniin ja näytti, että kun me lähdemme ja vihollinen saapuu, niin heidän tarkka-ampujansa napsivat meidät yksitellen alempana olevalta tieltä. Tämän johdosta pitää kirkontorni eli kellotapuli saada poikki. Kysellen minulta, saadaanko se, jolloin tutkittuani asiaa sanoin, että kyllä saadaan, ja jos ei tule räjähteitä, niin meillä on 10 kilon hyökkäysvaunumiinoja, joilla se katkeaa ikkunain kohdalta, ikkunain välissä olivat ns. ikkunapenkit. Hetken kuluttua meille tuli kuorma-autolasti räjähteitä, joten miinoja ei räjäyttämiseen tarvinnut käyttää. Muistaakseni kirkontorni räjäytettiin nitriitillä, yleensä käytettiin rotulia, joka oli tehokkain räjäytysaine. Vaikka meillä oli tarkoitus räjäyttämällä katkaista vain kirkontorni, niin luulen, että koko kirkko hajosi pilalle, koska kirkko oli rakennettu punaisista tiilistä. Täräytys oli siksi kova, että se ainakin osittain hajotti koko kirkon. Samaan aikaan räjähtävällä tulilangalla yhdistettynä räjäytimme myös vieressä olevan Heinjoen sillan (= Vuoksen lahden yli kulkeva kirkkosilta) ja miinoitimme maantien.

Heinjokelainen eversti Niilo Lappalainen kirjoittaa teoksessaan Näi myö enne eletti perääntymistaistelun Heinjokea koskevista sotapahtumista seuraavasti:

”19.6.1944 Kaltoveden rannassa Tuokkolaan johtavan sillan maastossa oli asemassa luutnantti Erik Francken I Pataljoonan 2. Komppania. Francke käski räjäyttää kirkon tornin, jotta se ei olisi vihollisen tulenjohdon käytettävissä.”

Sota-arkistossa säilytettävissä Salmelan ja Francken joukko-osastojen sotapäiväkirjoissa ei mainita mitään kirkon ja kirkkosillan räjäytyksestä vaan kerrotaan sotatoimiin liittyvistä viivytystehtävistä, joihin kyseiset räjäytykset todennäköisesti kuuluivat.

Rauhan aika

Nykyisin Heinjoen alueella asuvien paikallisten silminnäkijähavaintojen perusteella kirkon torni oli sortunut räjähdyksessä, mutta seinät olisivat jääneet pystyyn. Vastaavanlaisia havaintoja on tullut esille myös omien sotilaittemme puolelta. On nähty kirkon palavan. 60-luvulla kirkon tiilet kuljetettiin kuorma-autoilla Heinjoen rautatieaseman ja lentokentän välimaastoon ja ne käytettiin uudestaan nyt sotilaallisiin tarkoituksiin. Nämä tiilirakennukset ovat olleet tyhjillään jo useamman vuoden. Heinjoki-Säätiö on raivannut kirkon alueen. Kirkon paikalla on Lassi Jaarisen suunnittelema muistokivi, joka paljastettiin vuonna 1994. Alueelta löytyvät myös kaksi sankarivainajille tarkoitettua muistokiveä. Kirkon kivijalka on säilynyt ehjänä.

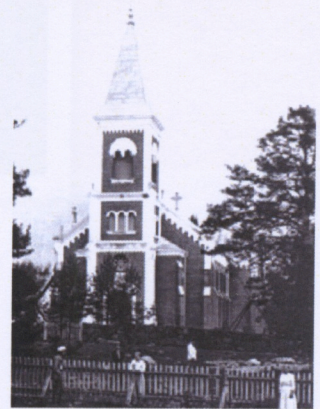
Erikoinen yhteensattuma

Äitini ja hänen kaksi tatiään ovat nähneet sekä Heinjoen että Kärkö-
län kirkon, joka sijaitsee noin 25 km Lahdesta Riihimäen suuntaan. Heidän mielestään kirkot muistuttavat yllättävän paljon toisiaan. Punatiilistä rakennetut kirkot edustavat kumpikin tyyliunналtaan uusgotiikkaa. Yhtäläisyyksiä löytyy runsaasti mutta myös eroja. Kärkö-
län kirkon on piirtänyt arkkitehti Ludvig Ivar Lindqvist, joka on Ahrenbergin aikalainen ja työtoveri. He suunnittelivat yhdessä ainakin Oulun lääninhallituksen päärakennuksen (1887) ja Arkkipiispantalon Turkuun (1888, S. Gripenberg oli kolmantena mukana).

Kärkö-
län kirkko valmistui vuonna 1889. Me heinjokelaiset ja heinjokelaisten jälkeläiset voimme käydä tutustumassa Kärkö-
län kirkkoon ja Jac Ahrenbergin suunnittelemiin rakennuksiin ja tuntea samalla jonkinlaista yhteenkuuluvuutta niihin, sillä Heinjoen kirkkoa meillä ei enää ole.

*Kirkon tiilistä 60-luvulla rakennetut sotilasparakit ovat tyhjillään.
Kuva: Marja Paakki.*

Heinjoen kolmas ja viimeinen kirkko 1881 - 1944

*Lahden lähellä sijaitseva Kärkö-
län kirkko muistuttaa yllättävästi Heinjoen kirkkoa.
Kuva: Markku Niemi.*

Muuntaja – lapsen silmin nähtyä elämää Heinjoen kirkolla ennen sotia

Heikki Nikkonen

Jo usean vuoden ajan minulla on ystävieni kanssa ollut tapana tehdä kevätretki kotikyläämme Heinjoen kirkolle. Varsinaiseksi kohteeksi valitsimme tänä vuonna (2007) Kirkkosaaren, joka sijaitsee Vuoksen Lammassaarenselkään liittyvässä Hovilahdessa. Pystyimme kyllä paikallistamaan tämän pienen saaren, mutta tiesimme entuudestaan, ettei saareen kevättulvan aikaan ole pääsyä ilman venettä.

Kävellessämme Torpanmäeltä kylään päin pysähdyimme kunnalliskodin raunioiden lähetyvillä olleen muuntajan kivijalan luona, josta runsaan sadan metrin päässä näkyy syntymäkotini kanttorila, mikä rakennus sodatkin kokeneena kuitenkin on vielä entiseksi tunnistettavissa. Tämä kunnalliskodin tienookin kuului minun kolmekymmenluvun lapsuuteni lähipiiriin, jossa sain touhuta ja kuljeskella omin päinkin. Ihmekö sitten, että näitä muistoja siinä muuntajan raunioilla seisoessamme rupesi tulvimaan mieleeni. Totesimme yhdessä vielä, että ehkä minunkin kokemiani lapsuudenmuistoja olisi syytä kirjoittaa talteen. Kun samainen muuntajatorni näkyi aikoinaan kotini ikkunoista ja tietenkin joskus pyörin monttöörien jaloissa muuntajan luona, ajattelimme yhdessä tämän muuntajan olevan se keskipiste, minkä ympärille minä tarinoitani tulisin keräilemään.

Heinjoen seurakunta rakennutti vuonna 1931 uuden, Viipurin tuomiokapitulun hyväksymien piirustusten mukaisen kanttorin virkatalon. Talo oli kaunis ja moderni, siinä oli mm. keskuslämmitys ja sauna alakerrassa. Tähän uuteen taloon synnyin keväällä 1932. Kuten käytäntö niihin aikoihin oli, virkataloon kuului myös kahden hehtaarin suuruinen maatilkku, mikä muodosti tärkeän osan perheen taloudesta. Suurelta osalta äidin työpanoksella pidettiin yhtä lehmää, vuotuista sikaa sekä kanoja. Tontilta saatiin kuitenkin juuri ja juuri lehmän heinät, mutta riittävästi perunoita ja muita juureksia kasvi- maasta sekä omenia ja marjoja puutarhasta.

Vaikka Heinjoen kirkonkylässä ei ennen talvisotaa olleista rakennuksista ole jäljellä kuin tämä rapistunut, entinen kanttorila, voinee nykyinenkin kulkija todeta entisen kotini keskeisen sijainnin kylässä. Tästä keskipisteestä puolen kilometrin säteellä piirretyn kuvitelun ympyrän sisään mahtui kuitenkin mm. kunnalliskoti (Rauniot hupenevat koko ajan.) talusrakennuksineen, Matti Leinon mylly ja

*Muuntajan kivijalka.
Taustalla näkyy
kunnalliskodin
jäänteitä.
Kuva: Marja Paakki.*

saha, suojeluskunnan-/seuratalo sekä useita maalaistaloja. Kirkkoon ja osuuskauppaan oli matkaa runsas puoli kilometriä. Heinjoen uusi kunnalliskoti valmistui vuonna 1928, vajaa sata vuotta aikaisemmin rakennetun Vamppalan hovin (=kartano) paikalle. Nykyisin hovin ajoista muistuttavat vain aikoinaan komean koivukujan harvat lahonneet jäännökset. Lapsuuteni ajan kujasten koivuissa pesivät myös lukuisat kottaraiset, joiden vaihtelevaa laulua kotipihan lipputangon latvassakin muistan kirkkaina kevätiltoina kuunnelleeni.

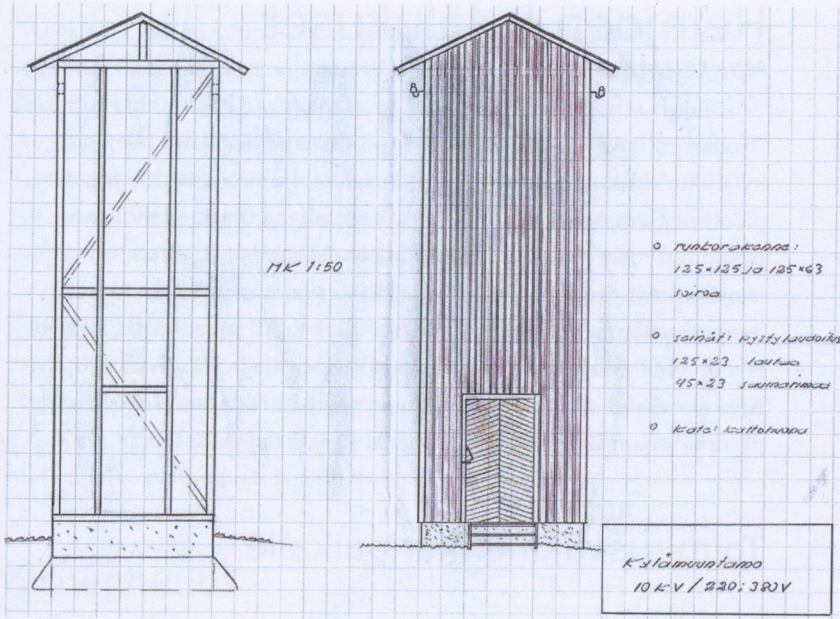
Perheessämme oli viisi lasta. Olimme syntyneet niin harvaan tahtiin, että kertomukseni aikoihin sisaruksista muut olivat ainakin päivisin poissa kotoa koulussa tai työssä minun nuorimpana pyöriessä kotona isän ja äidin jaloissa. Kanttorinammatin takia isä oli arkisin usein kotona, joten kuulin ja näin kylän pikkutapahtumistakin ehkä enemmän kuin monen maanviljelijäkodin ikätoveriini. Oletan näiden seikkojen vaikuttaneen muistikuvieni määrään. Muistan tuokiokuvina elämästäni lasta kiinnostaneita tapahtumia kuten juhlia, kansakoulun kuusijuhlat, musiikkia, lauluharjoituksia, poikkeuksellisia säitä. Tunsin naapureiden hevosia ja koiria nimiltään ja tavoiltaankin, kuten Parikan salapuri ja Ressu-koiran tai kummisetäni Leinonmäen Väinön bernhardilaiskoira Vaarin, joka kerrankin syksy-yönä kantoi hampaisaan meidän pihasta täysinäisen perunaämpärin kotiinsa puolen kilometrin päähän. Luonnollisesti kylän väki oli minulle suurelta osaltaan tuttua.

Ensimmäinen muistikuvani suuren maailman tapahtumista oli Englannin kuninkaan Edward VII:n skandaalinomainen luopuminen kruunusta ja avioituminen amerikkalaisen Wallis Simpsonin kanssa. Saman vuoden kesällä, vuonna 1936 pidettiin Berliinissä olympiakisat, joita seurattiin maaseudullakin kenties vielä suuremmalla innostuksella kuin nykyisin. Mediana olivat tuolloin vain sanomalehdet ja uutuuksena radio. Kotiini oli ainakin kisojen ajaksi vuokrattu Viipurista vastaanotin, ”ratio”. Suomen silloin ainoa radioasema, Lahti, lähetti ohjelmaa keskipitkillä aalloilla. Kuumana kesänä ilmassa oli ukkosta, mikä aiheutti pahasti häiritsevää rätinää. Olin innokas olympiakisojen seuraaja niin kuin koko kylän väki. Olivathan suomalaisurheilijat mm. saavuttaneet kolmoisvoiton 10 000 metrin juoksussa. Voitto on varmaan nuorelle kansakunnalle ollut tärkeä itsetunnon lähde puhumatakaan sen vaikutuksesta kylän poikien urheiluinnostukseen.

Kolmekymmenluvun lopulle tultaessa oli elintaso koko maassa kohonnut. Meidän perheen kohdalla tämän voi lapsenkin silmin todeta. Vanhimmat sisareni olivat jo työelämässä ja antoivat oman apunsa toimeentuloomme. Veli saattoi pyhäksi tuoda tuliaisiksi Viipurista viinereitä, talossa oli polkupyöriä, joulupukki oli anteliaampi. Viipurissa käytiin useammin asioilla. Olihan kulkeminen sinne paljon helpotunut, kun Matti Ruposen firman harmaaruskea linjuri alkoi kulkea Viipuri–Kuparsaari-linjaa ajaen meidänkin talomme ohi aamuin illoin. Musiikkia harrastettiin kotonani paljon: laulettiin, soitettiin pianolla ja kuunneltiin radiosta. Lauantain suosittuja levyjäkin kuunteli koko perhe. Martti-isä oli musiikinkin suhteen vapaamielinen, ”Viipurin Vihtori” menetteli siinä missä klassillinen musiikkikin wienervalsseista puhumattakaan. Minäkin osasin ja lauloin kotona ja toisinaan myös osuuskaupassa karkkipalkalla ajan muotikappaleita niin kaupanhoidtaja Ämmälälle kuin asiakkaina olleille isäntämiehille. Malmstenin ”Leila”-valssit ja ”Mustat Rudolfit” tuli olla hallinnassa. Vanhin veljeni Olli opiskeli noihin aikoihin Viipurin kirkkomusiikkiopistossa ja kutsui toisinaan luokkatovereitaan kylään kotiimme. He saattoivat tällöin esittää musiikkia myös juhlatilaisuuksissa läheisellä sk-talolla. Jälleen erään kerran oli kesäisenä lauantaina Ollin luokkalaisia vierainamme ja tietenkin soiton ja laulun merkeissä. Minullekin osui mieluisa tehtävä. Ristseppälästä oli sk-talon lähettyville tullut iltamien takia jäätelönmyyjä. Kirkonkylässä ei tämän herkun tarjontaa vielä ollut. Muistan hakeneeni vieraille ja hakupalkkana tietysti itselleni jo kaksikymmentä vaniljatötteröä, kun myyjä minulle silloin ilmeisen huolissaan sanoi: ”Siul mie en enää myö yhtää, sie tulet kipiäks”. Sykähdyttävin ja elävin muisto isästäni on jäänyt mieleeni tuokioista, kun olen istunut kotini hämärässä salissa isäni soittaessa pianolla

Heikki Nikkosen
oma näkemys
kirkonkylän
muuntajasta
11.1.2007.

Beethovenin "Kuutamonaattia". Ikuisesti mielessäni ovat myös kala- ja marjaretket, joita teimme veneellä salmikapeikkojen kautta Kaltovedelle eli Kaltaalle. Marjamaat olivat usein aivan rannan tuntumassa. Isän kanssa saatoimme jäädä kahvin keittoon ja samalla onkimaan. Nyt seitsemän vuosikymmentä myöhemmin niitä muistellessa noihin aikoihin ja retkiin liittyy oleellisena senaikaisen luonnon ja kiireettömyyden, saloseudun hiljaisuuden tunnelma.

Heinjoen kylälukuset

Marita Uittamo

”Kolme on kovaa vuodessa: siantappo, otraanoksan puiminen ja kyläluku.” Lukukinkerit eli kylälukuset, lempinimeltään tukkajuhlat, pidettiin Heinjoella ”syvänkuije” aikaan, siis tammi-helmikuussa. Ne kuulutettiin kirkossa ja samalla pappi ilmoitti, että huoneet on lämmitettävä ajoissa, ettei tule ”vinkaa”, vuodevaatteet on tuotava lämpenemään ja hevosille on järjestettävä tallit. Joka kylällä Heinjoella oli omat kinkerinsä, ainoastaan Pienperolla ja Kämärällä yhteiset. Kopralan kylässä puolestaan lukuset pidettiin kahtena peräkkäisenä päivänä: ensin Rantapään ja sitten Metsäkylän lukuset.

Toimitusväki kinkeripaikalle

Pappi, kanttori ja suntio saapuivat jo edellisenä iltana lukuspaikalle. Haastateltavien vanhemmat olivat kertoneet, että 1800-luvun papit olivat kuin keisareita, pelottavan kopeita. Rengin oli oltava lukustalon pihalla vastaanottamassa pappia hevosineen. Kerrankin ankara kirkkoherra Karl Adolf Streng oli menossa pitämään Rantapään kinkereitä. Pyrytti, tie oli tukossa ja pappi valmiiksi vihaisella tuulella. Streng ei sisälle mennessään riisunut edes paksua turkkiaankaan, vaan heitti pöydälle kaulaltaan ”raipan” eli ”pullarinkeliirihman” ja huusi: ”Minunko pitää polku lumeen trampata, kun ei renkiä näy!” 1900-luvun kirkkoherrat Martti Savelainen ja Kustaa Palovaara olivat pidettyjä kansanmiehiä.

Kyläläisten suhtautuminen lukusiin

Kylällä ei talvella ihmeempiä tapahtunut, joten lukuset olivat kuin juhlaa. Niihin osallistuttiin tavallisimmin jo 5-6-vuotiaana, siis heti, kun osattiin hiukankin lukea tai edes jotain ulkoa ... Jotkut vanhemmat laittoivat lapsensa kiertokouluun, jotta nämä olisivat edistyneempiä kuin muut. Aluksi kansakoululaistenkin tuli osallistua kinkereille, myöhemmin tämä oli vain toivottavaa. Ville Sarven mukaan vielä kolme vuotta ripillepääsyn jälkeenkin raamatunhistoriaa ja katkismusta kuulusteltiin erityisen tarkkaan. Ville ja hänen hyvä ystävänsä eivät enää kolmantena vuonna halunneet mennä lukusiin. Pappi Paavo Pakkanen hurjistui tästä niin, että uhkasi poikia poliisilla ja niinpä näiden oli pakko osallistua. Hallikan Pien-Antti omisti maata

Kopralassa kummankin kyläkinkerialueen puolella ja oli vihoissaan siitä, kun hänen nimeään huudettiin kahdella puolella ja peräkkäisinä päivinä. Hän ilmoitti harmistuneena käyneensä jo 7 vuotta rippikoulua, joten eikö riittäisi, jos osallistuisi vain toisiin lukusiin. Kopralan Metsäkylän kinkeripiiriin kuuluva Anna-Maria Jantunen kertoi, miten edellisenä päivänä luetetut tulivat kiusamielin kuuntelemaan, kuinka toinen puoli kylää osasi ja ketkä vastailivat kovinkin tyhmästi.

Edellisenä talvena annettuja läksyjä harjoiteltiin kirjakaupoista ostetuilla kirjoilla. Kirjoja sai myös kiertokoulusta ja kansakoulusta. Läksyt käsittelivät raamatunhistoriaa, katkismusta ja virsiä.

Vanhemmat yrittivät pelottelemalla saada lapsiaan lukemaan läksynsä. Kelkkamäen sijaan oli otettava kirja kouraan. Monen aikuisen kinkeripelko oli peräisin lapsuudesta.

Nimihuuto

Lukusilla pidettiin nimihuuto ja samalla tarkistettiin kirkonkirjat, jotta saataisiin korjatuksi virheet sekä selvitettyksi ehtoollisella käyneet ja kunnasta muuttaneet. ”Hää jäi leiväpaistoo”, ”hää o sairas” sanottiin papille poissaolon syyksi. Jantusen Anna-Marian isä oli usein kinkeriaikaan metsätöissä. Pappi tapasikin todeta: ”Antti se on rahissa ...” Kerran Antti sitten ilmestyi lukusiin ja käski pappia nyt luettamaan monen vuoden edestä. Viipurin hiippakunnassa on käyty kinkereillä ahkerasti muuhun Suomeen verrattuna, mutta silti papit ovat olleet tyytymättömiä läsnä olevien määrään. Vuoden 1897 Rättölän kinkeripöytäkirjaan on merkitty: Walitettavasti on wanhoja vähän lukusialla saapuvilla ja erittäinkin miespuolisia henkilöitä vähemmän. Ristseppälästä samalta vuodelta tieto: Walitettavana kohtana täytyy mainita, että wanhoja oli varsin paljon poissa. Martti Savelainen on kylläkin vuonna 1923 kirjoittanut: ”Heinjoen lukukinkereissä oli yleisöä runsaan puoleisesti.”

Läksyjen kuulustelu

Kopralan Rätökylästä olevan Helena Vanhasen mielestä koko katkismus, siis käskyt, rukoukset, uskonkappaleet selityksineen Athanasiuksen tunnustusta myöten, oli osattava ulkoa. Lisäksi läksynä oli kokonainen luku Uutta testamenttia. Ellei osannut, sai laiskanläksyä seuraavaksi vuodeksi.

Ida-Maria Taponen mielestä evankeliumeista opeteltavana oli parikin lukua kerrallaan. Kuulusteltavia oli paljon ja usein väki saattoi seisoa jopa koko päivän, 7–8 tuntia. Lapset luetettiin eri talossa, muuten ei olisi mahdollista lainkaan sisälle. Osaamattomat pystyivät piileksimään toisten selkien takana todeten jälkeinpäin ”hyväst männiit lukuset, ko ei tarvint ei laulaa ei lukkee”. Kerran taas kuulusteltavan vieressä oleva hätäpäissään hönkäisi koko luvun loppuun asti. Pappi ei keskeyttänyt, mutta totesi happamasti: ”Tot nyt sait leukojais louskuttaa!”

Lukusväki on erilaisin verukkein yrittänyt selitellä osaamattomuuttaan. Kustaa Palovaaralle sanoi eräs luetettava: ”Joha mie kerra sanoi, et mie en ossaa mitä sie viel kyselet.” Eräälle rippikouluun pyrkivälle pappi sanoi: ”Olet aika tanssikonkari, vaan lukea et osaa.” Muuan mies, kun ei osannut, sanoi papille: ”Kysykää mei ämmält”. Kuuroa pappia petkutettiin höpistemällä nopeasti: ”Ai, ko paleltaa miu käsiäi, ai, ko paleltaa miu käsiäi, Amen.” Huonoa näköä syytettiin: ”Se ol ensittäi ko ii, mut sit löi lämäks.” Joku yritti: ”Oliha mie ossaivinnai kotonai, mut ottiks hää tääl pelästykses.”

Pappienkin kuulustelutavat muuttuivat vähitellen 1900-luvun puolella. Väki luki läksykohtaa ääneen, pappi sitten kyseli luetun pohjalta. Ensin ehtinyt sai vastata, merkkiä ei välttämättä edes annettu. Tyhmäkin onnistui saamaan viisaan nimen vaikenemalla.

Ida-Maria Taponen muisti ensimmäisistä lukusistaan, miten pappi oli vielä lukuspäivän iltana kehottanut häntä ja hänen serkkuaan, lukemaan ulkoa sen virrenvärssyn, jonka kuulemma olivat opetelleet. Serkkupoika oli lukenut reippaasti ”Armostas oi Isä lainaa ...” ja saanut palkaksi aapisen. Ida-Maria ei millään uskaltanut, mutta häntä kovasti oli harmittanut, kun toinen sai aapisen. Äiti oli silloin ottanut pikku tyttöönsä kädestä kiinni ja niin Ida-Maria luki saman värssyn ja sai aapisensa.

Kinkeripöytäkirjamerkintöjä lukutaidosta

Lasten lukutaito Heinjoella oli jo 1800-luvun lopussa hyvä. Esimerkiksi Kirkonkylän 90 lapsesta luki 36 kiitettävästi, 37 tyydyttävästi, 11 välttävästi ja vain 6 huonosti. Lapsille annettiin kylälukutodistukset, joissa osaaminen oli merkitty numeroin 4 (4 X) oli paras ja 1 huonoin. Parhaat saivat palkkioksi hartauskirjasia, joissa kaksi pientä lehteä oli keskeltä kiinni. ”Hää luk nii hyväst, jot sai kirjankii.”, vanhemmat sanoivat ylpeinä.

Kuva: Toini Lappalainen

AIKUISTEN LUKUTAIDOSTA KERTOAVAT SEURAAVAT MERKINNÄT:

1887 Kirkonkylä: Wanhojen ulkoluku katkismuksessa ynnä sen käsittäminen ylimalkaan tyydyttävä, sisäluku tyydyttävä.

1891 Kääntymän Taposen puolen lukuiset: Wanhojen sisäluku jotenkin tyydyttävä, ulkoluku ylimalkaisesti sangen välttävä.

1892 Kopralla: Wanhojen sekä sisä- että ulkoluku tyydyttävä ylimalkaan.

1913 Savastila: Aikaihminen lukutaito yleensä tyydyttävä, monet lukevat hyvästi.

1913 Kääntymän lukusilla Wilhelm Antinpoika Laitisella naisväki osasi hyvästi raamattuläksynsä, miehet heikonpuoleisesti ja Kääntymän lukusilla Ville Kempillä seuraavana päivänä aikaihmiset osasivat raamattuläksynsä hyvästi, yksinpä miehetkin.

Kylän kristillissiveellinen elämä

Lukukuulustelujen jälkeen siirryttiin tutkimaan, miten kyläläiset keskenään elelevät. Tavallisimmat paheet kuten nurkkatanssit, kortinpeluu, juopottelu, tappelut ja yöjuoksut otettiin käsiteltäviksi. Näitä pidettiin etupäässä nuorison paheina. Myös aviopuolisoiden väliset riidat käsiteltiin julkisesti vielä 1900-luvun alun kinkereillä. Kylän kristillissiveellisen elämän valvominen, tai kuten kansa sanoo, paheidensille kaivaminen, kuului kirkkolain mukaan kylänvanhimmalle, joka valittiin lukusilla pidetyimpien miesten joukosta. Nämä hoitivat vuoden aikana tehtävänsä vastuullisesti, vaikka eivät sitten lukusilla asioita papille valitelleetkaan.

KYSELYYN VASTATTIIN:

*”Ei miu tietäi mittää pahhaa, mut jos joku tietää, nii sanokoo.”
Tavallisesti sitten joku nainen syrjästä nousi ylös ja ”haaritti”,
mutta kylänvanhin kehotti jättämään turhat puheet pois.*

Pienperon lukusilta 1888 löytyy merkintä:

Kyläläisten elämää vastaan ei juuri tällä erää muistuttamista.

Rättölä 1897: Vanhempia kehoitettiin huolehtimaan lapsistaan ja nuoristaan, etteivät nämä saisi viettää kalliita pyhäpäiviä irstaisuudessa ja paheissa. Heikkurila 1899: Nuorisoa toivottiin parantamaan ulkonaista elämäänsä.

Kirkkoherra Ilmari Siren oli lyhyen ajan Heinjoen pappina. Hän vastusti tehokkaasti yleistä maallistumista ja tapainturmelusta. Kylänvanhimmat saivatkin 1928 kutsun tulla yhdessä kirkkoneuvoston kanssa suunnittelemaan, millä toimenpiteillä ilmenneistä paheista, ja varsinkin kolmannen käskyn rikkomisesta päästäisiin eroon.

Lukusilla valittiin myös pyhäkoulunopettajat. Kansakoulun yleistyessä hiipui vanhempien halu pitää lapsiaan vielä pyhäkoulussakin. Niinpä Hevossaaren lukusilla 1922 muuan mies ilmoitti papille, ettei pyhäkoulua Hevossaassa tarvita ollenkaan: lapset eivät pakkasella tarkene käydä pyhäkoulussa ja kesällä on niiden oltava paimenessa. Samoin Kämärällä ja Ristseppälässäkin oltiin sitä mieltä, ettei lapsia sopinut pyhäkoululla rasittaa.

Lukusilla oli mahdollista kastaa lapsia ja äitejä kirkoteltiin ainakin Koprlassa. Pappi kätteli äidin, luki siunauksen ja sanoi: ”Siunattu olet sinä vaimojen seassa ...” Samalla lukusmatkalla pappi saattoi käydä katsomassa vanhoja ja sairaita.

Tarjoilut

Kinkerien toimitusmiehille ja kylänvanhimille tarjottiin parasta mahdollista ruokaa. ”Pietää hyväst ko pappii”. Martti Savelainen on kirjoittanut 1924 pöytäkirjaan: ”Kinkeritalojen isäntävälle lausumme täten kiitoksemme siitä vieraanvaraisuudesta ja sydämellisestä ystävyydestä, mikä tuli meidän osaksemme joka ainoassa paikassa.”

Pullakauppias kärryineen saattoi ilmaantua pihalle myymään lukusväelle pullaa. Sukulaisille annettiin ”salaittain kahvit”. Vasta 1920- ja 1930-luvulla alkoi yleistyä tapa tarjota koko lukusväelle ruokaa. Pöytään tuotiin matikkasoppaa, karjalanpaistia, lihapullia, voileipiä, salaatteja, lanttukukkoa, kananmunia, piirakoita, rusinasoppaa ja myöhemmin jopa täytekakkua. Astiat lainattiin naapureilta.

LÄHTEET:

Marita Uittamon pro gradu- tutkielma karjalaisista lukukinkereistä

(Läsförhören i trakten kring övre Vuoksen från slutet av 1800-talet till år 1945.

Åbo Akademi. 1970. – Siihen haastateltu 1969 seuraavia heinjokelaisia henkilöitä:

Helena Vanhanen, s. 1880, Anna-Maria Jantunen (o.s. Sarvi), s.1892, Ville Sarvi,

s. 1895, Joonas Kurki, s.1898, Ida-Maria Taponen (o.s. Hyytiäinen) s. 1903.

(Tiedossa vain syntymäajat. Haastattelut Åbo Akademin kirkkohistorian laitoksessa.)

HEINJOKELAISEN JUURET

Nurmikynnön
MM-pronssimitalisti
tuulettaa Liettuassa (2007).
Kuva: Matin kotiarkisto

Mestari kyntäjä Matti

Marita Uittamo

KUKA OLET?

– Olen Matti Rautiainen, syntynyt 1946. Vanhempani Matti ja Eeva-Stiina (o.s. Juottonen) olivat kotoisin Heinjoen Tuokko lasta. Heille syntyi kolme poikaa ja viisi tytärtä, minä vasta sodan jälkeen täällä Sammatisissa.

MISTÄ INNOSTUS KYNTÄMISEEN?

– Ihailin isää, kun tämä kynti hevosten kanssa ja rantapellolle syntyi kaunistajälkeä. Sintosen Hugo Karjalohjalta voitti ensimmäiset SM-kilpailut vuonna 1953 ja tästä moni poika sai kipinän yrittämään samaa. Isoveli Eero asui Karjalohjalla, osti oman traktorin ja alkoi myös osallistua kyntökilpailuihin. Hän voitti 1960-luvulla Suomen mestaruuden neljä kertaa peräkkäin ja vuonna 1965 hänestä tuli jopa maailmanmestari.

ENSIMMÄISET OMAT KILPAILUSI?

– Viiman Raimo lainasi Fordson Major-traktorin. Hain aurat Eerolta. Kotimatalla muuten osuin isoon kuoppaan, pyörä pomppasi, pakoputki irtosi. Kovalla pöörinällä ja aivan nokisena saavuin Sammattiin. Raimo sitten vain tuuppasi pakoputken paikoilleen... Ensimmäisissä kilpailuissa tuli voitto nuorten sarjassa. Armeija-aikoihin minulla oli jo oma hevonen ja oma traktori. Osallistuin aktiivisesti maakuntakisoihin, mutta kovan tason vuoksi voittoja ei tullut. Sitten perheen perustaminen jätti kilpailemisen taka-alalle vuosiksi.

MILLOIN SINUSTA TULI KYNTÖMESTARI?

– Uudenmaan Maatalouskeskuksen konekonsulentti Petteri Jaakonsaari ylipuhui minut 1980-luvun lopulla uudelleen kyntökilpailuihin mukaan. Vuosia olin pistesijoilla, kunnes Joroisissa vuonna 2005 voitin ensimmäisen kerran Suomen mestaruuden. Mestaruus tuli myös vuosina 2006 ja 2007. Suomen mestari sai osallistua myös maailmanmestaruuskisoihin. Prahassa (2005) olin 12., Irlannissa (2006) 9.,

Liettuassa (2007) 5. Liettuassa onnistuin nurmikynnössä saamaan MM-pronsssia. Syksyllä 2008 osallistun Itävallan MM-kisoihin.

*Monen pokaalin mies.
Kuva: Marita Uittamo*

MILLAISTA ON OSALLISTUA ULKOMAISIIN KILPAILUIHIN?

– MM-kisoihin osallistumiseen tarvitaan ainakin pari viikkoa aikaa. Käytännön järjestelyt vieraassa maassa ovat haasteellisia. Jännittävintä on ollut Prahassa. Meille ilmoitettua harjoittelu paikkaa ei löytynyt, ja kun sinne vihdoin selvisimme, ei traktoria löytynyt! Kun traktori löytyi, oli kiireesti ajettava toistakymmentä kilometriä Prahan pomppukatuja harjoituspalstalle. Eksyimme lentokentälle. Kolmen aikoihin pääsimme harjoittelemaan, mutta sitten alkoikin tulla pimeää. Hämärässä seikkailimme takaisin. Tämä on kyllä jälkepäin naurattanut kovasti. Kilpailuissa tutustuu moniin mielenkiintoisiin ihmisiin eri puolelta maailmaa, pääsee osallistumaan lukuisiin hauskoihin tapahtumiin. Ohjelmaa riittää! Albumini ovat täynnä mukavia muistoja. Parasta kilpailuissa on kuitenkin onnistuminen.

*Matti keskittyy kilpailemaan.
Kuva: Matin kotiarkisto*

Taiteileva opettaja Marja

Marita Uittamo

Marjan juuret ovat Heinjoen Kurvilan kylässä, jossa oli Marjan vanhempien Viljon ja Alinan (o.s. Rouhiainen) koti. Alina-äidin puolelta Marjan suku on heinjoke-laista ainakin 1600-luvun lopulta alkaen. Lahjakkaasta Marjasta tuli luokanopettaja, opettajakollegoiden kouluttaja, karjalaisen perinteen tallentaja ja taiteentekijä.

Tällä hetkellä Marja toimii Heinjoki-Säätiön hallintoneuvoston varapuheenjohtajana. Hän on suunnitellut ja piirtänyt Heinjoki-Säätiön vaakunan, joka on rekisteröity Suomen Heraldisen Seuran rekisteriin viime kesänä numerolla 1428.

Vaakuna ja Marja Paakki

*Heinjoki - Säätiön vaakunan suunnittelija Marja Paakille luovutettiin Karjalan Liiton hopeinen ansiomerkki tunnustukseksi karjalaisuuden hyväksi tehdystä työstä marraskuussa 2007 Karkkilassa.
Kuva: Varpu-Leena Malmgren.*

Vaakunan aihetta ja värejä Marja perustelee näin:

Karjalan kannaksella sijainnut Heinjoen pitäjä oli maanviljelys- ja hevospitäjä. Heinjoella virtaa Heinjoki-niminen joki pienimuotoisena suurten peltojen halki laskien Vuoksen lahteen.

Vaakunan kummassakin tähkässä on 16 jyvää eli yhtä paljon kuin kyliä oli Heinjoella.

Väreiksi Marja valitsi Karjalan värejä, punaista, kultaa ja hopeaa. Musta väri tulee Savosta, mutta se on yleinen myös Karjalan vaakunoissa ja kuvastaa läheisiä suhteita Savoan.

Merjan karjalainen perintö

Merja Vanhanen, os. Lemmetti

Olin lapsena sellainen laiha ja ujo tyttönen, jolla on ollut hyvä onni kasvaa karjalaisessa perheessä ja suvussa. Nyt kun aikaa on kulunut, eikä tuo tyttönen ole enää ujo eikä ainakaan laiha, niin tuo tyttönen on alkanut arvostaa yhä enemmän ja enemmän omia karjalaisia juuriaan. Sitä yhteisöllisyyttä ja toisista välittämistä, mihin minut lapsena opetettiin, sitä oppia haluan antaa perinnöksi myös omille lapsilleni.

Olen lapsuuteni viettänyt ja kasvanut Vihdissä siirtokarjalais-tilalla, josta elanto yritettiin hankkia välillä leveämmin, välillä tiukemmin. Oli sokerijuurikasta, avomaankurkkua, kanoja, emakkosikala ja lopulta matkailuvaunualue, jota veljeni Ismo yhä pitää vaimonsa Merjan kanssa. Olosuhteet pienellä siirtokarjalaistilalla 60- ja 70-luvulla olivat sellaiset, että jotakin oli aina yritettävä, muuten ei olisi pärjännyt. Sen verran ylpeyttä karjalaisilla oli, että sosiaalihuoltoon ei kyllä menty. Tilakoko ei ollut suuren suuri, mutta kekseliäisyys ja karjalainen ennakkoluulottomuus sitäkin suurempia. Muistan, kun viljelimme avomaankurkkua. Halla oli järvenrantatilalla se hiipivä taimien turma, sen oppi haistamaan, milloin se oli tulossa. Tämän päivän lasten kauhuelokuvat ovat pientä siihen huoleen ja pelkoon, milloin se halla tulee. Kysymys oli elannosta, niin konkreettisesti, että jos halla pääsi yllättämään, se oli kaikki pois sekä tuloista että nykykielellä sanottuna elämisen tasosta. Onneksi meillä oli traktorin moottorilla toimivat kasteluputket. Monena yönä olen nukahtanut rauhallisena rannasta kuuluvaan traktorin ääneen.

Kotimme oli maalaistalo Hiidenveden rannalla ja ympärillä olleet kesäasukkaat pitivät taloamme jonkinlaisena tukikohtanaan.

Lemmetiltä sai aina apua isoissa tai pienissä ongelmissa, tuoreita munia, maitoa tai mitä milloinkin kesänaapurit tarvitsivat. Muistan aina, kun kauppa-auto tuli. Väkeä riitti ja sitä puheen sorinaa oli yllin kyllin: kuka oli saanut järvestä ison kuhan, kenen poika oli pudonnut puusta. Kaupungin asioista puhuttiin myös, miten siellä elämä eteni ja millaista siellä oli. Vertailtiin eloa ja oloa maaseudun ja kaupungin välillä. Riitaa ei tullut, kummallakin asuinpaikalla oli omat etunsa ja haittansa. Poliitikkaa puhuttiin paljon, maan asioista riitti silloin oikeasti asiallista puhuttavaa. Silloin poliitikot eivät joutaneet tanssiin, he tekivät poliittisia päätöksiä totisesti ja tummissa puvuissa. Aili-mummi ja muut aktiiviset ja topakat naiset laittoivat sitten poliitikkojen päätökset omaan arvoonsa. Minä kuuntelin ja nautin kuulemastani. Varmastikaan en vielä silloin ymmärtänyt asioista mitään,

Kuvassa Merja ja hänen pienet sisaruksensa Anne ja Ismo. Kuvat kotiarkistosta.

*Merja ja pikkuveli Ismo.
Kuvat kotiarkistosta.*

mutta mielenkiinnon ja uteliaisuuden yhteisten asioiden hoitamista kohtaan nuo tuokiot kyllä herättivät. Ennen kaikkea nuo tuokiot opettivat sen, että asioita kannattaa seurata ja tarvittaessa oman mielipiteen voi sanoa ujustelematta ja pelkäämättä.

Heinjoelta ja Tuupovaarasta tuli vahvoja ja topakoita naisia. Mummoni ja äitini olivat alati touhuamassa ja tekemässä jotakin. Kaikki tehtiin itse; leivottiin, siivottiin, hoidettiin kotieläimet ja meidät lapset siinä sivussa. Kinkereillä, ompeluseuroissa ja martoissa hoidettiin kylänkin asiat kuntoon. Tapana kinkereillä oli, että olohuoneen puolella naiset juttelivat vilkkaasti kirkkoherran kanssa ja kylän miehet olivat ahtautuneet yhteen pieneen huoneeseen. Kirkkoherra puhui pitkään ja hartaasti. Kuulemista helpotti se, että pöytä oli konkelillaan kaikkea hyvää. Mummi ja äiti olivat nimittäin leiponeet aina-kin päivän, ehkäpä kaksikin.

Aili-mummi opetti minulle miten tehdään ruokaa ja hoidetaan huushollia. Seisoin mummin vieressä useasti kyselemässä, paljonko hän laittaa ruokaan suolaa. Vastaus oli aina sama: "Maun mukkaan". Se oli ja on hyvä ohje vieläkin. Kirjoista voi lukea hienoja teorioita ja ohjeita, mutta sitten ruokaan ja miksei elämäänkin sitä suolaa heitetään joukkoon "maun mukkaan". Maistamalla ja kokeilemalla hyvää tulee. Mummilta sain sen opin, että oma soppa täytyy itse keittää ja itse siihen täytyy suolat lisätä. Mummini oppeja kutsuttaisiin nykyisin virallisesti oppikirjojen mukaan opiksi tasa-arvosta. Ehkä karjalaiset naiset olivat niitä ensimmäisiä feministejä, muutakaan kun he eivät voineet olla. Oli oltava miesten kanssa yhdessä rakentamassa tätä maata ja kotia. Karjalaiset tasa-arvoiset naiset ovat pärjänneet elämässä. Karjalaisten naisten tasa-arvoiset tyttäret ja tyttärentyttäret pärjäävät myös.

On tärkeää kuulua johonkin ryhmään, sillä yksin täällä ei selviä. Karjalaiset ihmiset ovat olosuhteiden pakosta joutuneet sopeutumaan

*Merja ja pikkuveli Ismo.
Kuvat kotiarkistosta.*

erilisiin tilanteisiin, paikkoihin ja muihin heimoihin. Voisi oikeastaan sanoa, että karjalaiset ovat sopeutumisen kameleontteja. Iloisella ja uteliaalla luonteella, sekä vikkelällä mielellä ja sukkelalla kielellä sopeutuminen on onnistunut. Tuollaisille ominaisuuksille on tässä nykyisessä ajassa kovasti kysyntää. Koneiden kanssa pärjää moni, mutta ihmisten kanssa tulee toimeen yhä harvempi ja harvempi. Siksi onkin tärkeää, että nuori sukupolvi on mukana suvun juhlissa ja tapahtumissa. Yhteisölliseksi ja sosiaaliseksi oppii vain olemalla mukana, olemalla osa yhteisöä. Kuulumalla omaan sukuun jaへimoon.

Onneksi vieläkin, kun minun karjalainen Lemmettien ja Hyytiäisten sukuni kokoontuu yhteen, kaikki puhuvat kovaan ääneen ja paljon. Jos ei ole tarpeeksi kovaääninen ja sukkelakielinen, ei asiaansa saa sanotuksi. Karjalaisten ihmisten vilkkaus ja puheen määrä saattaa ylittää sitä tuntemattoman; sekaan ei tunnu ehtivän ja mahtuvan. Olen sitä mieltä, että tälle suomalaisten ”rodulle” on ollut hyväksi karjalaisten sekoittuminen joukkoon. Se on antanut säpäkkää liikettä ja iloista tuulta moneen hiljaiseen ja rauhalliseen kylään. Nopealiikkeiset karjalaiset ovat tehneet ensin ja miettineet sitten ja ihmettelemistä ja siunailemista kylillä on ainakin riittänyt. Taitaa onneksi riittää vieläkin.

Karjalaisten heimo on hyvää ainesta, vahvapäistä ja sitkeää.

Toivo-vaija aina sanoi, ettei turhaa kannata ruikuttaa. ”Ei siit mittää saa, pään vaan kipeeks”. Ehkä tuo eteenpäin katsominen ja positiiivisuus ovat ne tärkeimmät heimo-ominaisuudet, joista eniten olen ylpeä. Iloinen mieli ja hersyvä huumori eivät tässä nykyisessä ajassa ole ollenkaan huonoja ominaisuuksia, toivottavasti noita heimo-ominaisuuksia voin myös jättää omille lapsilleni perinnöksi. Tavaraita ja materiaa on kaikilla enemmän tai vähemmän, mutta Karjalan heimon vahva mieli ja avara sielu ovat niitä asioita, joita ei ostamalla saa. Ne voi saada vain perinnöksi.

Isoisoisäni Antti Hanninen

Juha Hanninen

Maanviljelijä, herastuomari Antti Hanninen syntyi Heinjoen Ristsepälän kylässä Matti ja Helena (os. Hallikainen) Hannisen yhdeksänlapsisen perheen vanhimpana 31.3.1873. Perhe muutti Ristseppälästä Kopraraan Antin ollessa 3-vuotias. Antti Hanninen avioitui 18.6.1893 Helena Karvasen kanssa. Heille syntyi kolme lasta: Iivari 1896, joka kuoli heti syntymän jälkeen, Selma 1897 ja Johannes 1899. Isä Matin kuoltua 1899 Antista tuli vanhanajan suurperheen pää, sillä oman perheensä lisäksi hän huolehti äidistään ja nuoremmista sisaruksistaan, joista nuorin Tahvo oli 4-vuotias. Neljä muutakin sisarusta oli alle 15-vuotiaita. Antti Hannisen ryhdyttyä hoitamaan jo nuoresta pitäen lukuisia yhteiskunnallisia luottamustehtäviä, sopivat veljekset keskenään suurperheen ”päällikkyuden” siirtämisestä toiseksi vanhimman veljen Juhon (s.1885) harteille.

Antti Hannisen luottamustehtävistä mainittakoon kunnanvaltuuston, kunnallislautakunnan ja verotuslautakunnan pitkäaikaiset jäsenyydet. Lisäksi hän toimi kirkkoneuvoston ja -valtuuston jäsenenä yli 20 vuoden ajan, Heinjoen maamiesseuran jäsenenä 35 vuoden ajan, useita vuosia Viipurin-läänin maanviljelysseuran johtokunnassa, Kopralan ja Heinjoen Osuuskassojen hallituksessa, suurten rautatie- ja maantiehankkeiden aikana maanjako-oikeuden ja pakkolunastuslautakunnan jäsenenä, Kopralan rukoushuoneen, Heinjoen ev.lut. nuorisoliiton johtokunnissa, pyhäkoulun opettajana jne.

Antti Hanninen valittiin ainoana heinjokelaisena yksikamariseen eduskuntaan 1911–1913 (tuolloin kansanedustajat valittiin 3-vuotiskaudeksi). Vanhasuomalaista puoluetta edustanut Hanninen toimi maatalous- ja sivistysvaliokuntien jäsenenä sekä vuoden ajan eduskunnan pöytäkirjantarkastajana. Hän ei asettunut enää uudelleen eduskuntavaaliehdokkaaksi. Pääasiallisena syynä kieltäytymiseen oli Hannisen tilan jakaminen 1910. Tuolloin ns. vanha Hanninen jäi Juholle ja myöhemmin ostettu lisätila (Kanninen) tuli Antille. Uudistilan rakennuksien teko vei siinä määrin aikaa, että työn johtaminen Helsingistä käsin ei olisi ollut mahdollista.

Antti Hanninen teki yhdessä erään toisen kansanedustajan kanssa 1912 Vuoksen laskua koskevan eduskunta-aloitteen ja saikin hanketta varten 3 mmk:n määrärahan.

Talvisota ajoi Antin kuten muutkin kannakselaiset evakkoon. Väliirauhan aikaiseksi sijoituskunnaksi tuli Varsinais-Suomessa sijaitseva Perniö, josta Antti Hanninen osti Koivun tilan. Jatko-sodassa takaisin vallattu Heinjoki veti Antin perheineen takaisin Kopraraan.

Melko poikkeuksellista oli, että tilan rakennukset olivat jäljellä, joten uudelleenrakentamiseen ei tarvinnut ryhtyä. Niinpä perhe pääsi nopeasti normaalielämän alkuun.

Kesän suurpommitukset ajoivat Antin perheineen 18. kesäkuuta 1944 lopullisesti evakkoon. Uudeksi kotikunnaksi tuli Koski Tl. Varsinais-Suomessa ja siellä Naumin tila. Nummelle muuttanut entinen Kopralan naapuri Viki (Viktor) Kunnamo ilmoitti Antille Sammattissa olevan myynnissä seurakunnan omistama Ylitalo-niminen tila. Antti Hanninen teki tilasta esisopimuksen, mutta Sammatin kirkko-

*Valtiopäivämies
Antti Hanninen.*

valtuusto päätti maanhankintalain seurauksena jakaa tilan vähintään kolmeen osaan. Tilan jakoivat sukulaiset Antti Hannisen lisäksi Väinö Jaarinen, Iivari Hyytiäinen ja Vilho Hyytiäinen.

Antti Hannisen luottamustehtävät jatkuivat uusilla asuinsijoilla Sammatissa. Hän toimi mm. Sammatin kunnanvaltuutettuna, Länsi-Uudenmaan palovakuutusyhtiön hallituksessa ja lautamiehenä. Sammatin ja Karjalohjan käräjät pidettiin Ylitalon salissa aina Antti Hannisen kuolemaan asti 1957.

Äyräpäänjärven laskuhanke

Heinjoen ja Muolaan välissä sijaitsi syvimmilläänkin vain noin puolentoistametrin syvyinen Äyräpäänjärvi. Aiemmin viitatus järvenlaskuhankkeen tarkoituksena oli kuivata 6000–7000 hehtaarin suuruinen järvi viljelys- ja niittymaaksi. Peltopinta-ala olisi kuivatuksen jälkeen järveen rajoittuvilla tiloilla kasvanut huomattavasti. Esimerkiksi Hannisten tilalla uutta peltoa olisi saatu 80–90 ha.

Koska järvi oli lintuparatiisi, hanke käynnisti 1920- ja 1930-luvulla Suomen ensimmäisen todellisen luonnonsuojelukiistan. Ajoittain hyvin kiivas väittely levisi lehdistön välityksellä valtakunnalliseksi ja johti vaatimukseen saada järvi luonnonsuojelualueeksi ja jopa sisällyttää Suomen ensimmäisten kansallispuistojen joukkoon. Einar Merikallio kirjoitti aiheesta 1929 julkaistun kirjan Äyräpään-järvi: Suomen linturikkain järvi (Helsinki: Otava, 1929, 202 s.: kuv. + 40 kuvalehteä, karttaliite).

Viipurin maaherra Arvo Manner esti kuivatushankkeen asettamalla järvelle toimenpidekiellon sen suojeluarvojen lopullisesti selvittämiseksi. Kiistaa ei saatu ratkaistua ennen talvisodan syttymistä, joskin järven rannalle oli jo tuotu laskuojan syventämiseen tarkoitettut kaivinkoneet, jotka jäivät sittemmin neuvostoliittolaisten haltuun. Vielä jatkosodan aikana 1943 Viipurin läänin maanviljelyinsinööri otti kuivatushankkeen uudelleen esille, mutta sitten sodan jälkiseurauksena tapahtunut alueluovutus hautasi hankkeen lopullisesti.

Äyräpäänjärveä oli laskettu ensimmäisen kerran jo 1857. Syyskuussa 1857 puhkaistiin Kiviniemen kannas, jolloin Vuoksi purkautui Suvannon ja Taipaleenjoen kautta Laatokkaan. Uuden laskureitin ansioista vedenpinta laski Vuoksessa huomattavasti ja Äyräpäänjärvestäkin 3–4 m. Tämän ansiosta järvestä kehkeytyi pohjoismaiden merkittävin ”lintuparatiisi”.

*Juha-poika isoisoisän
sylissä Sammatissa.*

Toivioretkel Kaltaal

Heikki Nikkonen

Kaltovesi, kotomurteella Kaltaa tai Kaltai, on Vuoksen yksi sivuhaara, joka pienten järvenselkien ja kapeiden salmien toistakymmentä kilometriä pitkänä vesistöketjuna ulottuu Heinjoen kirkolle ja vähän sen ohikin. Tämä on osa sitä vesireittiä, joka aikoinaan oli Laatokan Suomenlahteen johtava lasku-uoma ennen Nevajoen puhkeamista noin 1300 eKr.

Toivioretkeni kohteena on noin neljän kilometrin pituinen vesireitti Heinjoen kirkonkylältä Törräin-, Rainion- ja Lauluinsalmen läpi Herrahakaan, Kaltovedelle.

Olen syntynyt Heinjoen kirkonkylässä vuonna 1932. Onnellisena ja kiitollisena totean näin seitsemän vuosikymmenen jälkeen säilyttäneeni tähän saakka lapsen silmin näkemiäni ja kokemiai muistikuvia kolmekymmenluvun loppuvuosilta. Voin muistaa kiinnostavia tapahtumia kodissani, kylän taloja ihmisineen, monia naapureiden kotieläimiä. Tunsin suurimman osan kylän väestä.

Elävimpiä ja mieluisimpia lienevät kuitenkin muistot kala- ja marjaretkistä, joita perheemme teki veneellä kotijärvelle. Näillä kalamatkoilla opin tuntemaan vesistöä onkipaikkoineen pienestä pitäen jo ennen talvisotaa.

Kun jatkosodan aikana kesällä 1942 pääsimme palaamaan kotiseudulle Heinjoelle, oli silloin luonnollista ja ruokapulan takia tärkeää, ja minulle poikasena samalla mieluisista saada kalastella tutuilla kalavesillä. Näiden kahden vuoden aikana tulivat Heinjoen kirkonkylän tienoot, kuten Kaltaankin maisemat minulle entistä tutummiksi.

Kaikesta aineellisesta puutteesta huolimatta ja siitä piittaamatta me kaikki tunsimme onnea saadessamme jatkosodan aikana asua kotiseudulla. Mutta, mitä toivoo, siihen uskoo. Pidimme silloin selvänä, että sodan loputtua olot kohentuvat ja saamme jatkaa elämäämme edelleen Heinjoella.

Raju ja enteellinen oli se kevätkesän 1944 aamu, kun heräsimme poikkeuksellisen kovaan kaakon suunnalta kuuluvaan tykkien jylinään. Viikon ajan saimme katsoa Neuvostoliiton pommituskonelauttojen ylilentoa ja kuunnella voimistuvaa tykkien kumua. Muutaman päivän kuluttua alkoivat tiet täytyä Kannaksen rajapitäjistä pakoon

lähteneestä väestä. Ymmärsimme täysin, että meidänkin vuoromme lähteä tulee ihan lähipäivinä. Katkera oli se hetki kun nousimme äitini kanssa täyteen lastatun, kunnan arkistoa kuljettaneen kuorma-auton lavalle. Itku siinä silloin pääsi. Ymmärsimme kaiketi oikein silloisen tilanteen ja lähdön lopullisuuden.

Rauhan tultua syksyllä 1944 perheellämme oli mahdollisuus vapaasti valita asuinpaikkansa. Kun olimme jo talvisodan jälkeen keväällä 1940 asettuneet asumaan Lappeenrantaan, tuntui luonnolliselta, että muutamme jälleen asumaan sinne. Silloisessa pikkukaupungissa tunsimme olomme kotoisaksi, olihan sikäläinen murre ja karjalainen mentaliteetti omaamme. Kaupunki oli meille tuttu.

Menetetyt kotiseudun kaipuuta se ei kuitenkaan poistanut, vaan päinvastoin pahensi sitä. Uuden Neuvostoliiton rajan läheisyys kyllä Lappeenrannassakin näkyi ja tuntui. Kirkkaina talvipäivinä voi nähdä taivaalla Viipurin suunnalla suurvallan hävittäjäkoneiden jättökaasujen kiemurat. Sitä ajatteli, että siellä jossakin se meidänkin kotiseutu on, vaikka tavoittamattomana. Koko ajan, vuosikymmeniä sotien jälkeen, ikävä ja kaipuu päästä edes kerran elämässä katsomaan kotia kalvoi mielessä. Tiesimme hyvin, että luovutetulle alueelle pääsy oli käytännössä täysin mahdotonta. Haaveilun asteelle jäivät onneksi nuoren miehen suunnitelmat tehdä salaa rajan yli patikkamatka Heinoelle.

Ajan myötä jotkut kannakselaiset yrittivät salaa käydä entisillä

Kaltaa.

Kuva: Heikki Nikkonen.

kotipaikoillaan. Uhkarohkeita keinoja käyttäen erään heinjokelaisen miehen onnistui 1974 käydä Heinjoen kirkonkylässä. Hänen sieltä ottamansa valokuvat olivat silloin kuumaa tavaraa. Ne tutkittiin kyllä tarkasti, koska minkäänlaista tietoa tai mielikuvaa ei seudusta sodan jälkeen ollut olemassa.

Omalla kohdallani toiveeni käydä kotikylässä toteutui vuonna 1978 Leningradin matkan yhteydessä. Onnistuin taksikyydillä Viipurista käväisemään kotipihassani Heinjoella.

Näin jälkeenpäin ajatellen edellä mainitun luvattoman ja vaarallisenkin retken anti jäi sittenkin vähäiseksi. Tilanne on liian jännittävä ja aika rajallinen, jotta odotettujakaan elämyksiä voi tällaisella retkellä kokea ja mieleensä tallentaa.

Yhdeksänkymmenluvun alussa tapahtui sitten jotain mullistavaa. Neuvostovalta murtui eikä aikaakaan, kiitos Gorbatsovin ja perestroikan, ryhmämatkat luovutetuille alueille tulivat mahdollisiksi. Toivio-rettien aika meille karjalaisille oli vihdoinkin koittanut.

Kevättalvella 1991 oli Karjala-lehdessä ilmoitus ryhmämatkasta Heinjoelle tulevana keväänä. Siinä se kauan kaivattu viesti lopultaikin oli. Ilmoittauduin välittömästi matkan johtajalle heinjokelaiselle Pellervo Hyytiäiselle, joka oli minulle jo lapsuudestani tuttu. Aloin innostuneesti suunnitella matkaa ja erityisesti aikomaani perillä tehtävää maastoretkeä. Tarvittavat kartat olin hankkinut jo vuosia aikaisemmin. Hankin laadukkaan kameran, koska tarkoitukseni oli tulevalla matkalla tallentaa valokuvina mahdollisimman hyvin jo entuudestaan mielessäni olevat kohteet, erityisesti maisemat. Henki oli päällä ja matkakuume korkealla.

Toukokuun lopulla eräänä varhaisena aamuna nousin matkabussiin Karkkilassa. En tuntenut matkatovereitani, mutta arvelin useimpien heistä ehtineen syntyä jo rauhanajan Heinjoella. Olimme lähdössä kolmen päivän matkalle Viipuriin ja Heinjoelle. Ehdimmekin jo hyvissä ajoin keskipäivällä Viipuriin. Kaupunki oli minulle sodan ajalta jonkin verran tuttu, kun olin ehtinyt tuolloin käydä vajaan vuoden oppikoulua siellä. Jatkoimme Viipurista matkaa Johannekseen, jossa majoituimme selluloosatehtaan suomalaisten rakentajien käytössä olleeseen parakkiiin.

Toisen matkapäivän aamuvarhaisella lähdimme sitten Viipurin kautta Heinjoelle. Vaikka oletin, että tie Viipurista Heinjoelle on minulle vanhastaan tuttu, en kuitenkaan tunnistanut paikkoja tien varrelta ennen Valklammin harjua. Sitten oltiinkin jo hetkessä Heinjoen ”keskustassa”, Aholan tienristeyksessä, josta haarautuivat Muolaaseen, Äyräpäähän ja Antreaan vievät tiet. Tässä hajaantuivat myös kotikyliinsä matkaavat heinjokelaiset. Bussi jatkoi vielä kilometrin

verran kirkolle päin, jolloin olinkin jo kotipihani kohdalla. Olin matkan johtajalle jo aikaisemmin kertonut omista retkiaikeistani. Lähdin yksin kävelemään omalle suunnalleni järven rantaan ja Lammassaarta kohti, jossa ennen vanhaan kyläläisillä oli ollut venevalkamansa.

Minun oli nyt vain jostain saatava käyttööni vene. Tultuani rannan tuntumaan näin harmaan mökin ja sen edustalla seisoskelevan vanhan miehen, mutta ennen kaikkea havaitsin ilokseni, että rannassa oli myös pari kolme soutuvenettä. Sitten tarvittiinkin elekieltä: tervehdittyäni miestä esitin viittomalla tarvitsevani venettä. Ystävällisen oloisesti venäläismies osoitti veneitä kuin sanoen, että ole hyvä, siitä vaan! Valitsemani soutuvene oli hyväkuntoinen. Totesin parin aironvedon jälkeen veneen kulkevan sutjakkaasti ja suoraan. Muutamia aironvetoja lisää ja annoin veneen liukua.

Elämäni suunnitelma oli tällä hetkellä tavoittanut huippukohtansa alkupään.

Suuria esteitä ei retken toteutumiseksi enää voinut olla odotettavissa. Voin hengähtää helpotuksesta ja ajattelin, että olenko todellakin onnistunut pääsemään tänne monien unelmien kotivesilleni ja istun nyt veneessä toteuttamassa haavettani. Kiire ja jännittäminen saavat nyt loppua. Paneudun tähän hetkeen täysillä, mutta rennosti. Näin päätin ja tein.

Sää oli lämmin, puolipilvinen, tuulta vain nimeksi. Panin kameran penkille vierelleni valmiiksi suunnitelmaani tarkasti noudattaen. Olen

*Lauduinsalmi.
Kuva: Heikki Nikkonen.*

ohittanut Lammassaaren niemenkärjen, joka on kierrettävä Kaltaalle päin mentäessä. Rannat ovat minulle tuttuakin tutumpia. Miltei joka kohta tuo menneiltä ajoilta tapahtumia mieleeni. Naapurin vanhahkolla Matti-isännällä oli tapana juuri tässä kohtaa istua veneessään kaislikon reunassa ongella usein pyhäamuisin. Oletan hänen siinä nauttineen kalan saantia enemmän juuri pyhän ja luonnon rauhasta.

Lähestyn Törräinsalmea Lammassaaren metsäisen mäen jäädessä oikealle. Järvellä ei näyttänyt liikkuvan ketään. Utta minulle olikin täällä vallitseva hiljaisuus. Silloin tapahtui se episodi, jota ilman matkakertomus Karjalaan ei taitaisi olla edes julkaisukelpoinen. Käki, aito heinjokelainen suvultaan ja lauluääneltään, aloitti kukuntansa. Tai-kauskoinen en mielestäni ole, mutta kyllähän se käkikin jotain tietää. Yhdeksäntoista pehmeän helähtävää kukahdusta hän minulle esitti.

Kaikki pää-Vuokselle johtavat salmet ovat vain kevyellä soutuveneellä kuljettavissa. Edessäni oleva Törräinsalmikanaan ei ole kymmentä metriä leveämpi, mutta sitäkin karikkoisempi. Kaiketi salmen nimikin juontuu alituisista vedenalaisiin kiviin törmäilyistä. Näin kevättulvan aikoihin vesi kuitenkin virtasi leppoisalla nopeudella kuljettaen venettäni.

Salmen rannoilla metsä kasvoi aivan vesirajaan saakka tiheänä ryteikkönä, jollaisia vuosikymmenien ajan hoitamatta jääneet metsät siellä ovat. Silmäni kiinnittyivät muutamaaan valkeana paistavaan kanton rannalla. Kannot olivat muodoltaan kuin teroitettuja lyijykyniä. Mitä ilmeisimmin seudulle oli asettunut asumaan majavia. Luonnollisesti lausuin entisen isännän edustajana heidät tervetulleiksi seudun faunaan.

Rainionsalmelle tullessa on rannalla vieläkin nähtävissä peltotilkku. Aikoinaan ennen sotia Rainion torppa oli ainoa asuttu talo tämän vesireitin varrella. Korkeat kivipaadet rajasivat salmen parimetriseksi väyläksi, jossa vesi virtasi vuolaana. Soutuvene mahtui juuri ja juuri uimaan kolahdellen kivien välistä. Onkipaikkoina salmen kivet olivat minulle varsin tuttuja.

Laluinsalmi on viimeinen ennen Kaltaan selälle tuloa. Salmi on hädin tuskin veneen levyinen. Loppukesästä salmessa on niin vähän vettä, että sen ylittäminen onnistuu miltei kuivin jaloin. Tuulen käydessä järven pituussuunnassa pohjoisesta saattoi aallokko suppeassa lahdessa salmen suulla tuntua pelottavankin kovalta.

Laluinsalmelta Herrahaan rantaan on noin kilometrin matka. Kaltoveden seutu on maastoltaan ja rannoiltaan enimmäkseen kivikkoista, osittain louhikkoistakin. Poikkeuksena on Herrahaan kohdalla järveen loivasti viettävä lehtometsä ja sen juurella hiekkaranta, joka oli omiaan kala- ja marjamiesten levähdys- ja leirytympäispaikaksi.

Taustalla oleva metsä tunnettiin hyvänä mustikkapaikkana. Hietikon välittömässä läheisyydessä oli kuin olikin metsässä vielä lähde keitto- ja juomavedeksi.

Vaikka mielestäni hyvin osasinkin suunnistaa, ei mitään hiekkais- ta rantaa kuitenkaan löytynyt. Vuosikymmenien kuluessa olivat aallot saaneet rauhassa koota rannalle ihmisen puuttumatta kaislaa, joka maatuessaan oli muuttanut rannan nurmikoksi.

Kiitollisin mielin, tyytyväisenä toteutuneista toiveistani soutelin hiljalleen takaisin päin ihaillen ja vielä kuvatenkin maisemia matkalla Lammassaareen. Kiitin venäläismiestä veneen lainasta palkiten hänen ystävällisyytensä suomalaisella setelillä.

Palatessani bussin luo ehdin käydä matkan varrella olevan kotita- loni paikalla. Olin käynyt siinä jo aikaisemminkin, mutta hyvin voin silti muistaa ensimmäisen kerran käyntini koskettavan tunnelman: Syvä liikutus siinä syntyy. Kurkkua kuristaa, ja kyynel vierii, tahtoi tai ei. Mielessään näkee vain äkillisen kaunisvärisen kuvasarjan oman lapsuuden ja nuoruuden parhaista hetkistä, omaisista, kaikesta tutusta ja turvallisesta. Pahiten kai koskee sen tajuaminen, että kaikki tämä mielen täyttänyt on ikuisesti mennyttä ja menetettyä.

Bussin lähtöä odoteltaessa ja pitkin kotimatkaa kuului bussissa taukoamaton puheensorina, nauru, pidettiin vitsinkerrontakilpailut ja laulettiin.

Ei kai kukaan kiistä sitä, että kotiseutumatkoilla on arvaamatto- man suuri terapeuttilinen merkitys kävijälleen. Kysyin vieressäni istu- neelta vanhemmalta heinjokelaisemännältä heidän retkestään, johon hän: "Kaivo myö kerettii siivoomaa, mut ens kesä reissul myö ...".

*Rainionsalmi.
Kuva: Heikki Nikkonen.*

ILMOITUKSIA

Heinjoki-Säätiön kotisivut ovat osoitteessa
www.heinjoki.fi

Kotisivuilla on esitelty säätiöllä myynnissä olevia tuotteita.
Ostettavissa on mm. Heinjoki-vaakuna.

Kotikäyttöön sopiva, 25 cm korkea vaakuna maksaa 60 euroa.
Virallinen vaakuna, korkeudeltaan 38 cm, maksaa 90 euroa.
Tuotteita voi tilata säätiön asiamieheltä Marja Peltoselta,
puh. 0400-743 735.

Jos haluat, että omaisesi poismenosta ilmoitetaan seuraavan
Heinjoki-juhlan jumalanpalveluksessa, olisi varmintä, että
ilmoittaisit siitä itse Heinjoki-Säätiön asiamiehelle Marja Peltoselle.

TAPAHTUMIA

KÄÄNTYMÄPÄIVÄ
17.8.2008 KLO 12
PUSULAN AHJOLASSA

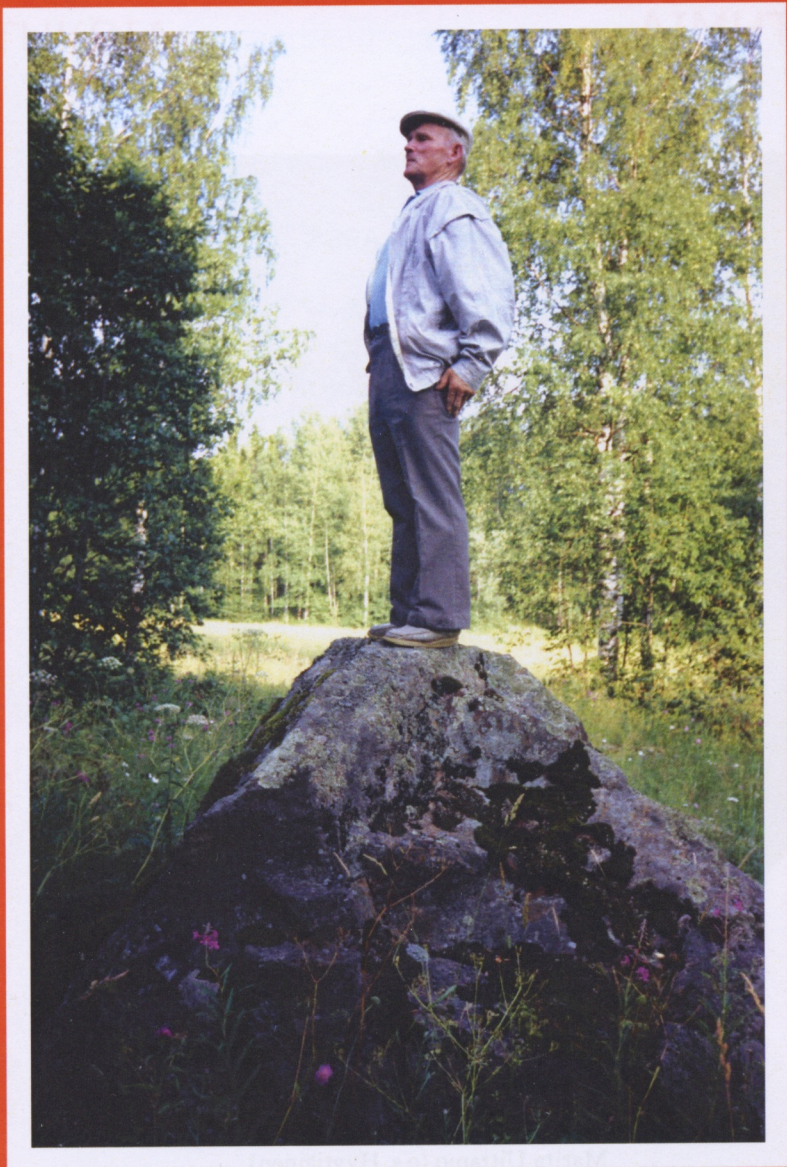
KIRKONKYLÄPÄIVÄ
12.10.2008 KLO 12
KARKKILAN SEURAKUNTATALOSSA

VUODEN 2009 HEINJOKI-JUHLA
26.7.2009 VIHDISSÄ

HEINJOKI-JUHLAN JUHLATOIMIKUNTA 2008

Juha Hanninen, pj,
Tero Hanninen,
Seppo Kääriäinen,
Matti Rautiainen,
Kyllikki Rinne (o.s. Rautiainen),
Arja Sarakivi (o.s. Kanninen),
Marita Uittamo (o.s. Hyytiäinen)

Hyytiäisen Martti laulaa
"Jo Karjalan kunnailta lehtii puu...!"
Heinjoen Hevossaarella lapsuskotinsa
laulukivellä heinäkuussa 1989.
Matka oli Martin ensimmäinen ja
viimeinen entiselle kotiseudulle.
Kuva: Marita Uittamo